

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

“_____” травня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу»
на тему: **«РОЗРОБКА ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ**
ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕПЛИЦЬКОЇ
ТЕРІТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Бившева Вікторія

В'ячеславівна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Карпов Володимир Анатолійович

АНОТАЦІЯ

Бившева Вікторія В'ячеславівна. «Розробка програми підтримки підприємницького середовища Теплицької територіальної громаді.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу». Одеський національний економічний університет. Одеса, 2024.

Розглянуто поняття програми підтримки підприємницького середовища громаді та особливості розробки соціально-економічного розвитку громади, методичні підходи щодо аналізу та прогнозування підприємницького потенціалу громади, можливі сценарії реалізації стратегії розвідку підприємницького середовища громади.

Надано загальну оцінку стану соціально-економічного розвитку Теплицької територіальної громади та її підприємницького середовища в умовах російської агресії.

Визначено основні напрями комплексного відновлення підприємницького середовища громади, розроблено стратегічний план дій розвитку та сценарії реалізації стратегії соціально-економічного розвитку громади та її підприємницького середовища.

Ключові слова: територіальна громада, підприємницьке середовище, стратегія, програма, пріоритети, інструменти місцевого розвитку, сценарії розвитку.

ANNOTATION

Byvsheva Victoria Vyacheslavivna. «Development of a program to support the entrepreneurial environment of Teplytsk Territorial Community».

Qualifying work for a bachelor's degree in specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities" for the educational program «Economics and Business Planning». - Odessa National Economic University. Odessa, 2024.

The concept of a community business environment support program and features of the community's socio-economic development, methodological approaches to analyzing and forecasting the community's entrepreneurial potential, possible scenarios for the implementation of the community's entrepreneurial environment intelligence strategy are considered.

A general assessment of the state of socio-economic development of the Teplytsk Territorial Community and its business environment in the conditions of Russian aggression is given.

The main directions of comprehensive restoration of the community's entrepreneurial environment were determined, a strategic plan of development actions and scenarios for the implementation of the strategy of socio-economic development of the community and its entrepreneurial environment were developed.

Keywords: territorial community, business environment, strategy, program, priorities, local development tools, development scenarios.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ ПРОГРАМ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ГРОМАДІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	6
1.1. Поняття програми підтримки підприємницького середовища громади.....	6
1.2. Стимулювання активізації діяльності малого підприємництва до вирішення актуальних проблем місцевого економічного розвитку.....	10
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА УМОВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕПЛИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	21
2.1. Загальна характеристика громади.....	21
2.2. Основні тенденції соціально-економічного розвитку громади.....	26
2.3. Характеристика конкурентних переваг та обмежень розвитку підприємницького середовища громади.....	41
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ГРОМАДИ.....	47
3.1 Пріоритетні напрями розвитку громади.....	47
3.2 Сценарії та етапи реалізації програми розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади.....	54
3.3. Індикатори розвитку підприємницького середовища громади.....	59
ВИСНОВКИ.....	64
Список використаних джерел.....	67
Додатки.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Новий адміністративно-територіальний устрій держави, що сформований в наслідок здійснення реформи децентралізації, став основою побудови нової моделі територіального управління, заснованої на принципах субсидіарності, балансу загальнодержавних інтересів із місцевими інтересами підприємців. Вирішення зазначених питань має відбуватися на засадах партисипативності, кооперації та в межах проєктного підходу, що сприятиме інтеграції до економічного простору усіх без винятку територій та в кінцевому підсумку забезпеченню національної безпеки держави.

Актуальність впровадження системи стратегічного планування та програмування на рівні територіальних громад пов'язана з тим, що це визнаний у світовій практиці метод у системі управління територіальними утворюваннями, що дозволяє створювати умови та використовувати потенціал місцевих територіальних органів влади та підприємницького середовища. Стратегічне планування розвитку підприємницького середовища дозволяє ухвалювати обґрунтовані рішення з урахуванням стратегічних цілей розвитку громади.

Проблеми стратегічного планування розвитку підприємницького середовища громади розглядалися у наукових працях як зарубіжних, і українських дослідників. Серед вчених відомі роботи таких авторів, як Н.В. Сментина [2-5], Я.А. Жаліло [20], А.І. Ковальов [32-36], В.А. Карпов [32-38], В.В. Коваленко [36] та ін.

Перед Теплицькою територіальною громадою стоять чисельні завдання, серед яких основними є: визначення пріоритетів розвитку громади, формування бюджету громади, розробка програм розвитку підприємницького середовища, побудова ефективної системи державно-приватного співробітництва, формування механізму управління ресурсами та інші.

Головним документом, відповідно до якого буде розвиватися громада, стане Стратегія соціально-економічного розвитку Теплицької територіальної

громади на 2023-2028 роки, в рамках якої буде структуровані програми розвитку підприємницького середовища громади.

Метою роботи є проведення теоретичного та практичного дослідження потенційних можливостей розвитку підприємницького середовища громади.

Завдання дослідження:

- дослідити поняття програми розвитку підприємницького середовища громади;
- означити методичні підходи до стимулювання активізації діяльності малого підприємництва до вирішення актуальних проблем місцевого економічного розвитку;
- надати загальну характеристику громади;
- виявити основні тенденції соціально-економічного розвитку громади;
- охарактеризувати конкурентні переваги та обмеження розвитку підприємницького середовища громади;
- запропонувати пріоритети соціально-економічного розвитку громади;
- розробити сценарії та етапи реалізації програми розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади;
- позначити індикатори розвитку підприємницького середовища громади.

Об’єктом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти формування та реалізації програми розвитку підприємницького середовища територіальної громади.

Предметом дослідження є процес формування програми розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади.

Методами дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ; теоретичною базою - положення сучасної економічної теорії, наукові праці українських і зарубіжних учених, присвячені проблемам стратегічного планування. У роботі застосовувались такі спеціальні

методи: логічного узагальнення, порівняння, системного аналізу – для уточнення та теоретичного узагальнення, впорядкування понятійного апарату, формування висновків; розрахунково-конструктивний, економіко-статистичний, індексний та порівняння (при аналізі стану та плануванні соціально-економічного розвитку міста); графічний; методи експертних оцінок, SWOT-аналіз; проектний та метод синтезу (для складання стратегічного плану); економіко-математичного моделювання – для математичної інтерпретації та аналізу моделі та інші загальноприйняті методи.

Інформаційна база дослідження була сформована на основі нормативно-законодавчих актів, статистичних матеріалів, розробок вітчизняних та закордонних наукових організацій і вчених, а також результатів власних досліджень.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (38 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок. Основний зміст викладено на 67 сторінках. Робота містить 16 таблиць, 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ ПРОГРАМ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ГРОМАДІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

1.1. Поняття програми підтримки підприємницького середовища громади

Одним із значущих інструментів збалансованого розвитку територіальних громад, як первинної ланки адміністративно-територіальних утворень держави в умовах децентралізації, виступає розвиток малого підприємництва. Тому основою розвитку та економічного успіху будь-якого регіону країни стають ефективна діяльність і функціонування підприємництва в територіальних громадах і регіонах. В свою чергу, в залежності від того які обрані форма і напрями підприємницької діяльності, значною мірою залежить формування потенціалу та економічного рівня ТГ. Малі підприємства сприяють господарському, фінансовому, соціальному і культурному розвитку територій, на яких вони знаходяться, оскільки вони забезпечують мешканців робочими місцями, стимулюють структурні зміни у економіці ТГ та наповнюють ринок товарами і послугами [1; 2].

В Україні малому та середньому бізнесу притаманні організаційна гнучкість, швидкість реакції на змінні економічні умови, відсутність жорсткої регламентації діяльності, широкі можливості для ініціативи та запобігання ризику. Малі підприємства територіальних громад у своїй діяльності дотримуються ряду підприємницьких принципів, серед яких: вільний вибір сфери діяльності підприємства, закріплений у законодавчому порядку; використання при створенні підприємства коштів юридичних та фізичних осіб на добровільній основі; самостійне формування програми діяльності на основі досліджень ринку, самостійний вибір поставників ресурсів для здійснення підприємницької діяльності, самостійне встановлення ціни товарів згідно

законодавства; вільне використання прибутку підприємства після сплати всіх обов'язкових платежів та податків [7, с. 89-90].

Слід зазначити, що для подальшої підтримки та розвитку суб'єктів підприємництва ТГ необхідна підтримка підприємництва з боку держави через державне регулювання – розробку дієвих державних програми сприяння розвитку малого підприємництва, а також програм підтримки малого підприємництва в окремих регіонах та ТГ. Необхідно щоб такі Програми підтримки малого підприємництва кореспондувалися з програмами та стратегіями соціально-економічного розвитку ТГ і регіонів.

Концепція державної підтримки та розвитку діяльності малого підприємництва в територіальних громадах України

Ключове значення для збалансованого розвитку територій в контексті національної безпеки України, підвищення конкурентоспроможності усіх сфер економіки України та захисту її національних інтересів має розвиток малого підприємництва. Створення малих підприємств різних форм власності і господарювання є основою структурної трансформації економіки, насичення ринків товарами та послугами, підвищення забезпечення рівня зайнятості та добробуту населення.

Впроваджені у довоєнний період програмні та інші заходи не забезпечили необхідних темпів розвитку малого підприємництва у територіальних громадах і не призвели до кардинальних позитивних змін, які б суттєво вплинули на активізацію цього сектору економіки. У воєнний час намітилася стійка тенденція зниження темпів створення і введення в дію нових малих підприємств, скорочення чисельності зайнятих, погіршення ефективності виробництва і фінансово-господарського стану підприємств ТГ. Значна частина суб'єктів підприємництва ухиляється від сплати податків, зростають масштаби тіньової економіки, внесок малого підприємництва у ВВП держави залишається незначним.

Використання дійових механізмів забезпечення динамічного зростання малого підприємництва, підвищення його ролі і місця у вирішенні стратегічних

і поточних завдань збалансованого розвитку територій – регіонів та ТГ, вимагають зміну підходів до формування і реалізації державної політики відновлення діяльності малого підприємництва.

Концепція державної політики підтримки діяльності та розвитку малого підприємництва повинна забезпечити [6; 8]:

- єдність цілей, принципів і методів проведення державної політики підтримки і розвитку діяльності малого підприємництва в ближчій перспективі;
- об'єднання і узгодження підходів до формування відповідної законодавчої та нормативно-правової бази, підготовки стратегій, програмних і поточних рішень, державних, регіональних, галузевих програм в різних сферах підприємницької діяльності ТГ.

Державна політика підтримки та розвитку діяльності малого підприємництва є частиною загальної соціальної та економічної політики держави і визначає основні принципи, напрями і форми економічного та адміністративно-правового впливу, які передбачаються урядом у сфері відновлення діяльності малого підприємництва з урахуванням державних інтересів та пріоритету збалансованого розвитку територіальних утворень.

Головною метою державної політики підтримки та розвитку діяльності малого підприємництва є спрямування дій центральних, регіональних і місцевих органів державної виконавчої влади на створення сприятливого середовища для відродження малого підприємництва, формування ефективної громадсько-державної системи його підтримки.

Основні принципи та пріоритети державної політики підтримки діяльності малого підприємництва [2, с.32]:

- пріоритет прав і свобод громадянина-підприємця;
- верховенство права;
- системність і комплексність засобів і механізмів державного регулювання підтримки і розвитку діяльності малого підприємництва, їх адекватність реальним інтересам держави, бізнесу і громадськості;
- усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних

перешкод і обмежень розвитку діяльності малого підприємництва;

- ефективне використання факторів відновлення діяльності трудового, інтелектуального і ресурсного потенціалу;
- всебічна підтримка українських товаровиробників, її цілеспрямованість та адресність відповідно до визначених пріоритетів;
- усунення диспропорцій у виробничій, технологічній і територіальній структурі малого підприємництва у територіальних громадах;
- сприяння зближенню правових засад функціонування суб'єктів малого підприємництва в рамках Європейського Союзу.

Державна політика підтримки та розвитку діяльності малого підприємництва визначається виходячи з пріоритетності національних інтересів, створення правового, економічного і організаційного середовища, сприятливого для ведення всіх (незаборонених законом) видів підприємницької діяльності за умов збалансованого розвитку територій. Вона має здійснюватися шляхом реалізації відповідних стратегій, концепцій, програм, заходів та рішень у різних сферах підприємницької діяльності відповідно до чинного законодавства.

Основні напрями державної політики підтримки та розвитку діяльності малого підприємництва.

В політичній сфері та формуванні нормативно-правової бази [9]:

- створення дійових механізмів захисту прав і свобод національних підприємців як в державі, так і за кордоном;
- забезпечення законодавчої гарантії незмінності і довготривалості політики щодо розвитку малого підприємництва:
 - збереження соціально-економічної стабільності в суспільстві;
 - забезпечення розробки відповідної законодавчої та нормативно-правової бази, яка регулює відносини між державою і підприємцями, між роботодавцями і найманими працівниками, встановлює норми і правила ведення підприємницької діяльності, регламентує діяльність органів державної влади і посадових осіб щодо здійснення ними відповідних повноважень в сфері

підтримки діяльності малого підприємництва ТГ;

- вдосконалення функціональної та організаційної структури державних та місцевих органів влади в напрямку забезпечення розвитку діяльності і державної підтримки малого підприємництва;
- створення сприятливого інституційного та інфраструктурного середовища для відновлення діяльності малого підприємництва ТГ.

1.2. Стимулювання активізації діяльності малого підприємництва до вирішення актуальних проблем місцевого економічного розвитку

Системне здійснення конкретних практичних заходів у цій сфері повинно забезпечити стабільну політичну інформативно-правову основу для ефективного розвитку діяльності малого підприємництва.

В економічній сфері здійснення системи заходів щодо поліпшення фінансово-господарського стану малих підприємств, впровадження ефективних форм і методів їх фінансово-кредитної підтримки [9]:

- впровадження системи економічних методів регулювання (податкового, митного, цінового, інвестиційного, ресурсного та ін.), які стимулюватимуть ділову активність суб'єктів малого підприємництва;
- реформування регулятивних процесів розвитку підприємництва;
- забезпечення суб'єктів малого підприємництва ТГ матеріально-технічними, технологічними та інформаційними ресурсами;
- залучення суб'єктів малого підприємництва територіальних громад до виконання державних і місцевих замовлень, науково-технічних і соціально-економічних програм, поставок продукції (робіт, послуг) для державних потреб;
- недопущення нецільового використання бюджетних коштів і державних ресурсів;
- формування щорічних асигнувань на державну підтримку малого підприємництва у регіонах;

- широке використання поряд зі традиційними формами і методами фінансування, альтернативних джерел, таких як лізинг, франчайзинг, іпотека, ф'ючерси, опціони тощо;

- сприяння залученню і раціональному використанню іноземних інвестицій, кредитів, технологічної допомоги та грантів.

Зміна підходів до формування податкової системи з метою перетворення її в стимулюючий фактор розвитку діяльності малого підприємництва громад [9]:

- скорочення числа податків та зменшення ставок оподаткування;
- забезпечення стабільності податкової системи та бази нарахування податків;
- звільнення новостворених суб'єктів малого підприємництва у сфері товарного виробництва від оподаткування прибутку на перші роки їх діяльності;
- зменшення ставки оподаткування лізингових операцій, інвестицій в нову техніку і технологію, коштів, спрямованих на поліпшення якості і конкурентоспроможності продукції;
- встановлення оптимального співвідношення щодо сплати податків малими підприємствами до державного і місцевого бюджетів;
- спрощення системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого бізнесу, удосконалення методики обчислення оподатковуваної бази та зміна структури податків;
- використання схем єдиного сукупного податку, патентів та ліцензій;
- вдосконалення чіткої системи планування, обліку і звітності підприємств.

Обсяг щорічних асигнувань на державну підтримку розвитку малого підприємництва визначається у витратній частині Державного бюджету України. Рекомендується органам державної влади та місцевого самоврядування виділяти для підтримки малого підприємництва кошти в розмірі не менше 0,5 % річних доходів відповідних бюджетів.

Фінансове забезпечення реалізації державної політики підтримки,

відновлення та розвитку діяльності малого підприємництва здійснюють у відповідності зі своєю компетенцією на загальнодержавному рівні державні фонди – Український фонд підтримки підприємництва, Український державний фонд підтримки фермерських господарств та ін., на регіональному рівні – регіональні фонди підтримки підприємництва та інші державні і недержавні фінансові інституції.

Перехід до нової системи регулювання, надання їй стимулюючого характеру передбачає здійснення селективної адресної підтримки суб'єктів підприємництва, зокрема шляхом надання фінансово-кредитної підтримки, мікрокредитування, використання інших економічних методів регулювання. Заходами повинні бути в першу чергу охоплені конкурентоспроможні галузі виробництва зі швидким оборотом капіталу (виробництво продукції переробної промисловості, продуктів харчування, торгівля, виробництво товарів народного споживання та надання побутових послуг, експортно-імпорتنі операції, програмне забезпечення, індустрія туризму і рекреації та ін.).

Важливого значення набуває вдосконалення виробничих зв'язків, налагодження широкої кооперації, розробка ефективних схем входження малих підприємств до великих виробничо-фінансових структур (об'єднань, промислово-фінансових груп, консорціумів та ін.), створення мережі компаній франчайзингу.

Відбір і адресне використання економічних регуляторів і стимулів, проведення заходів з дерегулювання в найбільшій мірі визначають якісну зміну підходів до управління підприємницькою діяльністю, реалізації пріоритетів, забезпечення поліпшення фінансового стану малих підприємств ТГ.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності [9]:

- нарощування експортного потенціалу малих підприємств громад за рахунок підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, розширення її асортименту;
- зміна структури експорту шляхом збільшення питомої ваги готової обробленої продукції, орієнтованої на реалізацію на світових ринках;

- розвиток торговельних, науково-технічних, виробничо-технологічних, інформаційних зв'язків з підприємцями зарубіжних країн на основі взаємовигідності;
- лібералізація здійснення експортно-імпортних операцій, оптової і роздрібною торгівлі;
- попередження несанкціонованого відпливу з України валютних та майнових цінностей.

Державне стимулювання суб'єктів малого підприємництва ТГ, які експортують власну продукцію, може здійснюватися шляхом [8]:

- надання податкових і кредитних пільг;
- страхування кредитів для експортно-імпортних операцій;
- введення митних пільг, преференцій і протекціоністських заходів для експортної продукції з підвищеним ступенем обробки, високими якісними показниками;
- надання допомоги щодо в міжнародних виставках, ярмарках, тендерах, консорціумах;
- надання суб'єктам малого підприємництва необхідної інформації щодо можливостей зовнішньоекономічної діяльності, стану світових ринків, потенційних партнерів тощо;
- регулювання експортно-імпортної діяльності, спрямоване на підтримку важливих для України пріоритетів і захист вітчизняного виробника.

Здійснення заходів у зазначених напрямках дозволить змінити підходи до регулювання і підтримки зовнішньоекономічної діяльності малих підприємств, полегшити їх вихід на світові ринки, покращити фінансово-господарський стан суб'єктів підприємництва, освоїти нові сфери діяльності та прогресивні технології.

У науково-технологічній сфері [20, с.200]:

- системне вирішення питань підвищення технологічного рівня, поліпшення якості і конкурентоспроможності продукції малих підприємств;
- стимулювання технологічного оновлення малих підприємств шляхом

надання допомоги на впровадження інновацій, інтенсифікацію трансферу технологій, використання лізингу, а також надання консультаційних послуг у сфері інновацій та нових технологій;

- створення мережі технопарків і технополісів;
- здійснення комплексу заходів, пов'язаних з організацією виконання різних пілотних проектів та програм.

В результаті діяльності у зазначених напрямках створюватимуться необхідні умови і механізми для впровадження інновацій, підвищення організаційно-технологічного рівня виробництва, поліпшення її якості, а через це й конкурентоспроможності.

У сфері розвитку ринкової інфраструктури [20,с 205]:

- формування та ефективна діяльність таких суб'єктів інфраструктури, як банки, інвестиційні, інноваційні, лізингові фонди, кредитно-гарантійні установи, кредитні спілки, товариства взаємного кредитування і страхування, страхові організації, торговельно-промислові палати, оптово-роздрібні ринки, фонди підтримки малого підприємництва, консультаційні центри, бізнес- центри та ін.

Важливою передумовою для успішного відновлення та розвитку малого підприємництва є також розвиток належної виробничої інфраструктури: системи зв'язку, енерго- та водопостачання, під'їзних шляхів, наукових та навчальних закладів, об'єктів соціальної сфери та ін.

Діяльність елементів інфраструктури повинна розвиватися в таких напрямках [9]:

- надання допомоги початкуючим підприємцям у формуванні стартового капіталу та виходу на певні ринки;
- сприяння використанню особистих заощаджень населення для розгортання підприємницької діяльності ТГ;
- пільгове кредитування на етапах створення і функціонування малих підприємств;
- іпотечне кредитування (в умовах низької заставоспроможності клієнтів);

- надання субсидій на пріоритетні науково-технічні і венчурні програми та проекти;
- гарантування і страхування кредитів;
- скорочення обсягів прямих трансфертів держави на фінансування поточних витрат підприємств та інших форм прямої державної підтримки з поступовою заміною їх на кредитні механізми фінансування;
- створення в кожному регіоні достатнього повної системи елементів ринкової і виробничої інфраструктури.

Стимулювання діяльності комерційних банків та інших елементів ринкової інфраструктури до обслуговування потреб малих підприємств може здійснюватися у такі способи [22, с 25]:

- встановлення сприятливого режиму оподаткування і переваг фінансово-кредитним установам, що безпосередньо обслуговують підприємців-товаровиробників;
- страхування фінансово-господарських ризиків суб'єктів малого підприємництва;
- вдосконалення методів підтримки діяльності банків з боку Національного банку України;
- запровадження системи мікрокредитування.

Розвиток інфраструктури у вказаних напрямках повинен значно поліпшити організацію фінансової, майнової та іншої підтримки малих підприємницьких структур, розширити асортимент банківських та інших послуг, які надаються малим підприємствам, сприяти просуванню продукції на внутрішні та зовнішні ринки. У ряді інфраструктурних секторів якість і асортимент послуг повинні бути доведені до світових стандартів.

В інформаційній сфері [29, с.143-145]:

- розробка і впровадження системи необхідних засобів і режимів одержання, збереження, поширення і використання економічної і науково-технічної інформації;
- створення розвиненої інфраструктури в інформаційній сфері, мережі

регіональних і місцевих інформаційно-аналітичних центрів.

Головними завданнями інформаційно-аналітичних центрів мають бути:

- збір, обробка і надання підприємцям необхідної інформації – правової, нормативно-довідкової, маркетингової, науково-технологічної, комерційної;
- забезпечення доступу до зарубіжних джерел комерційної інформації з використанням телекомунікаційних мереж;
- надання консультаційних послуг щодо стану товарних і фондових ринків та кон'юнктури на них, управління бізнесом, проведення виставок, конференцій та ін.;
- надання статистичної інформації.

Інформаційна сфера виступає одночасно об'єктом підприємницької діяльності і продуктом, що використовується малими підприємствами для визначених цілей. Розвиток інформаційної діяльності, інфраструктури зв'язку, телекомунікації, виробництва програмних продуктів, збирання і обробки даних повинен суттєво підвищити ефективність виробництва, якість і конкурентоспроможність продукції (робіт, послуг).

В сфері зайнятості, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів [9]:

- упорядкування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів в державних і недержавних (приватних) навчальних закладах і центрах;
- забезпечення підвищення якості підготовки кадрів для підприємницької діяльності;
- сприяння залученню окремих категорій населення до підприємницької діяльності;
- стимулювання створення нових робочих місць на діючих та новостворених малих підприємствах;
- використання можливостей іноземних та міжнародних організацій, навчальних закладів, фондів підготовки і перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності, налагодження ділових контактів.

Напрями підвищення рівня зайнятості, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів визначають основні завдання, які необхідно здійснити в цій сфері у найближчій перспективі. Здійснення відповідних заходів сприятиме залученню до підприємницької діяльності, кваліфікованих кадрів, підготовлених найманих робітників, інших верств населення. Системна увага приділятиметься взаємовідносинам роботодавців і найманих працівників, захисту їх прав, організації партнерських стосунків, створенню системи мотивацій.

Організаційне забезпечення підтримки та розвитку малого підприємництва.

Розробку та реалізацію державної політики розвитку малого підприємництва забезпечують органи державної виконавчої влади відповідно до своєї компетенції і повноважень у взаємодії з підприємницькими структурами, об'єднаннями підприємців, громадськими організаціями та спілками, банками і небанківськими фінансово-кредитними установами. При цьому до компетенції центральних органів державної виконавчої влади належить [9]:

- розробка концептуальних основ та стратегії розвитку малого підприємництва;
- забезпечення формування законодавчої та нормативно-правової бази щодо регулювання та стимулювання розвитку малого підприємництва, впровадження заходів дерегуляції;
- визначення національних пріоритетів розвитку і підтримки малого підприємництва, розроблення відповідних державних програм та здійснення контролю за їх виконанням;
- формування фінансових ресурсів для розвитку малого підприємництва та порядку виділення коштів державними фондами;
- сприяння створенню розвиненої системи ринкової інфраструктури;
- створення системи забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності правовою, науково-технічною, комерційною інформацією, включаючи дані

про стан світових і регіональних фінансових, трудових і товарних ринків, можливості збуту продукції, найперспективніші проекти та ін.;

- розробка та реалізація ефективних схем і механізмів залучення і використання вітчизняних та іноземних інвестицій, нових технологій;
- створення (на загальнодержавному і регіональному рівнях) цілісної системи підтримки виробничих малих підприємств, орієнтованої на формування ефективно діючого виробничого сектору;
- вдосконалення територіальних і міжгалузевих пропорцій в розвитку малого підприємництва з урахуванням розширення повноважень регіональних і місцевих органів управління, створення спеціальних (вільних) економічних зон та введення спеціальних режимів інвестування;
- організація наукових досліджень щодо проблем і перспектив розвитку малого підприємництва;
- організація і проведення широкомасштабних соціологічних досліджень тенденцій розвитку малого підприємництва;
- укладання і реалізація міжнародних (міждержавних) договорів і угод щодо підтримки малого підприємництва.

Регіональна політика розвитку і підтримки підприємництва виходить з того, що основні функції щодо регулювання економічних і соціальних процесів переносяться на регіональний і місцевий рівні. Завдяки цьому відкриваються більш широкі можливості для структурної перебудови малого підприємництва, кращого використання трудових і матеріальних ресурсів, захисту довкілля, нарощування обсягів виробництва продукції (робіт, послуг).

Регіональні і місцеві органи влади згідно зі своєю компетенцією [9]:

- визначають пріоритетні напрями розвитку малого підприємництва в регіоні (область, місто, район), відповідну стратегію і тактику дій;
- формують необхідні заходи та ресурсну базу для їх реалізації;
- створюють сприятливі умови суб'єктам малого підприємництва в організації реєстрації та ліцензування видів діяльності, розвитку виробничої бази підприємств, укладанні договорів оренди, передачі (продажу) виробничих

і нежитлових приміщень, недобудов, виділенні земельних ділянок;

- визначають обсяги участі малих підприємств регіону в державних і міжрегіональних програмах, виконанні державних і місцевих замовлень.

Державна та регіональні програми підтримки малого підприємництва розробляються та затверджуються у відповідності з чинним законодавством і спрямовуються на реалізацію таких основних заходів [10,11]:

- вдосконалення нормативно-правової бази з питань розвитку і підтримки малого підприємництва;

- фінансово-кредитна підтримка розвитку малого підприємництва (за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, позабюджетних коштів, у тому числі коштів, отриманих від приватизації державного майна та інших джерел фінансування);

- створення об'єктів ринкової інфраструктури;

- вдосконалення системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для малого підприємництва (наприклад, організація профільних тренінгів за рахунок благодійних фондів, грантів на базі вищів);

- створення сприятливих умов для залучення до підприємницької діяльності соціально-незахищених категорій населення – інвалідів, жінок, молоді, звільнених в запас військовослужбовців, безробітних тощо;

- сприяння в отриманні суб'єктами малого підприємництва приміщень (будівель), устаткування, необхідних для здійснення підприємницької діяльності, а також інформаційних матеріалів;

- залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення поставки продукції (робіт, послуг) для державних потреб.

Заходи програм мають забезпечити адресність, спрямованість на конкретний результат.

Послідовне проведення в життя державної політики розвитку малого підприємництва передбачає одержання вагомих результатів. Їхня значимість визначається створенням в Україні та регіонах високорозвиненого малого

підприємництва як важливого сектора економіки країни, відповідної ринкової та виробничої інфраструктури, формуванням критичної маси малих підприємств (15–20 підприємств з розрахунку на 1000 чоловік населення), подальшим підвищенням питомої ваги малого підприємництва у виробництві продукції (робіт, послуг) і наповненні державного бюджету, вирішенні проблем, пов'язаних з підвищенням рівня зайнятості і добробуту громадян ТГ.

Положення Концепції повинні враховуватися центральними, регіональними та місцевими органами управління громадами, підприємцями – юридичними та фізичними особами в практичній діяльності, використовуватися при розробці законодавчих та інших нормативно-правових актів, а також стратегій соціально-економічного розвитку територій.

Успішне здійснення державної політики розвитку малого підприємництва вимагає консолідації і координації зусиль органів державної виконавчої влади всіх рівнів, громадських спілок та об'єднань підприємців, засобів масової інформації.

Висновки до 1 розділу.

В результаті виконаної роботи можна зробити такі висновки:

1. У першому підрозділу роботи наведене поняття програми підтримки підприємницького середовища громади для збалансованого розвитку територій в контексті національної безпеки України.
2. Розкрито зміст концепції державної політики підтримки діяльності та розвитку малого підприємництва.
3. Наведено основні принципи та пріоритети державної політики підтримки діяльності малого підприємництва.
4. Дано оцінку основних напрямів стимулювання активізації діяльності малого підприємництва до вирішення актуальних проблем місцевого економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА УМОВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕПЛИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Загальна характеристика громади

Теплицька сільська територіальна громада - територіальна громада в Україні, Болградському районі Одеської області. Утворена згідно до Закону України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII «Про добровільне об'єднання територіальних громад», розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 року № 623-р «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Одеської області», а також Постанови Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17.07.2020 №807-IX в рамках адміністративно-територіальної реформи в Україні шляхом добровільного об'єднання сіл трьох сільських рад: Теплицької (села Теплиця та Садове), Мирнопільської (село Мирнопілля) та Веселокутської (села Веселий Кут та Роща).

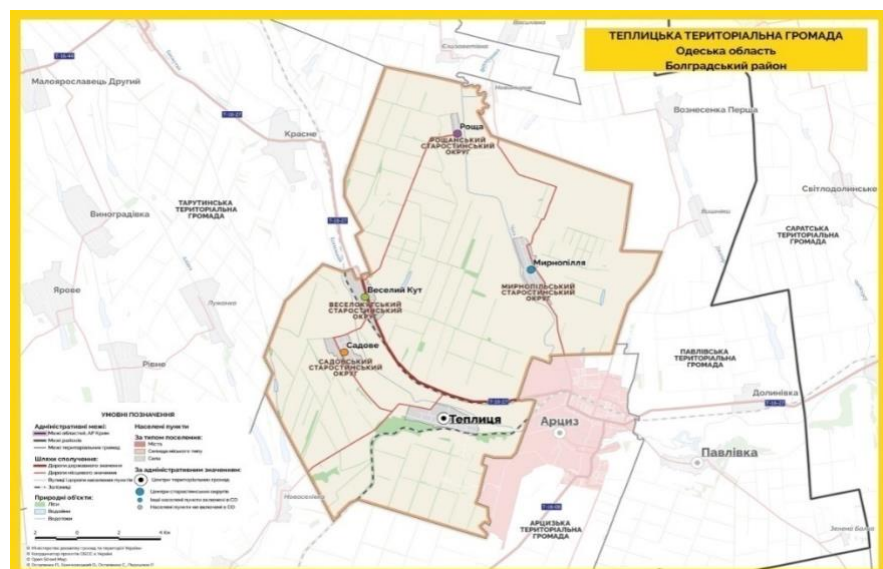

Рис. 2.1 Мапа розміщення Теплицької територіальної громади

Джерело: [17]

У табл. 2.1 наведено загальні дані про громаду.

Таблиця 2.1

Загальні дані Теплицької територіальної громади

Загальна площа території місцевої ради	Загальна чисельність населення, осіб (станом на 01 січня 2023 року)	Відстань від адміністративного центру громади села Теплиця до м. Одеса автошляхами км	Відстань до центру області, км	Відстань до центру району, км
26473 га	5672 осіб	167	151	110

Джерело: за даними соціального паспорту Теплицької територіальної громади [17]

Як показують дані таблиці 2.1 Теплицька територіальна громада, відноситься до типової громади Одеської області. Кількість населених пунктів: 5. Адміністративний центр громади: село Теплиця, вул. Центральна, 135. Крім Теплиці до складу громади входять 4 села (рис. 2.2):

- Садове;
- Мирнопілля;
- Веселий Кут;
- Роща.

Рис.2.2 Склад Теплицької територіальної громади

Джерело: [17]

Територія Теплицької громади розташована у південній частини Одеської

області. Вона географічно відноситься до Південної Бессарабії та розкинулась на просторах Причорноморської низовини.

На території Теплицької громади відсутні корисні копалини, озера. Територію громади перетинають річка Когильник (с. Теплиця, с. Садове, с. Веселий Кут), річка Чага (с. Мирнопілля, с. Роща).

Загальна площа господарської території по громаді складає 26473 га, в т.ч. сільгоспугіддя – 23889 га, багаторічні насадження – 244 га (сади – 129 га, виноградники – 115 га), загальна площа ріллі 18808 га (с. Теплиця - 3029 га, с. Садове - 3421 га, с. Мирнопілля - 6342 га, с. Веселий Кут - 3140 га, с. Роща - 2876 га).

Територія Теплицької сільської ради поділена на старостинські округи:

- Центральна садиба (село Теплиця)- 315 га - 515 домоволодінь,
- Веселокутський (село Веселий Кут) - 235 га - 318 домоволодінь,
- Мирнопільський (село Мирнопілля);- 240 га - 588 домоволодінь ,
- Садовський (село Садове) -194 га - 314 домоволодінь,
- Рощанський (село Роща) - 75 га - 48 домоволодінь.

На території громади свої повноваження в межах відповідних старостинських округів здійснюють 4 старости та відповідальні працівники структурних підрозділів сільської ради.

Станом на 01 січня 2023 року в 5 населених пунктах сільської ради проживає понад 5713 осіб загального населення.

Головне природне багатство Теплицької сільської територіальної громади – її земельні ресурси, що представлені переважно чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. У сполученні з теплим степовим кліматом вони формують високий агропромисловий потенціал регіону.

На розвиток природо-ресурсного потенціалу впливають наступні чинники природи та ресурси.

Клімат. Теплицька територіальна громада має теплий, помірна-

континентальний клімат, який характерний для південних регіонів України Одеської області. Регіон характеризується помірно континентальним кліматом з м'якою, малосніжною зимою та жарким, часто посушливим літом. Середньомісячна температура повітря становить приблизно $+21^{\circ}\text{C}$ у липні та -29°C у січні. Найвища зафіксована температура склала $+37^{\circ}\text{C}$, а найнижча -29°C за місцевими метеостанціями. Переважаючі вітри в липні – північно-західні, у січні – північно-східні. Періоди дощів можуть бути змінними, а засушливі періоди можуть виникати влітку. За кліматичними умовами район можна віднести до зони посушливих степів. Регіон має значну кількість сонячних годин, що сприяє росту рослин та розвитку сільського господарства.

Ґрунти. Типи ґрунтів можуть варіювати в залежності від конкретних районів громади, що може визначати придатність для різних видів сільськогосподарської діяльності. У цьому регіоні відзначається наявність значних піщано-глинистих прісноводних відкладення з додаванням гальки і гравію. Чорноземи південного типу охоплюють 55-60% площі району, а розорані землі складають великий відсоток. Для садівництва та виноградарства активно використовуються схили місцевості, основний тип ґрунту – це звичайний чорнозем. Хоча чорноземи в основному не піддаються засоленню, але в областях іригації високий рівень засолення ґрунтів наближається до критичного показника. Вміст мінеральних форм азоту, фосфору та калію в ґрунтах, доступних для рослин, визначається на рівні низько-середньої забезпеченості, що є результатом не тільки методів господарювання протягом останніх десятиліть, але й унікальності чорноземів у цьому регіоні України. Такі особливості ґрунтів, як висока родючість, добра вентиляція та здатність утримувати вологу, роблять їх ідеальними для сільськогосподарської діяльності Теплицької сільської територіальної громади. Але проблема засолення деяких ґрунтів, що може виникнути внаслідок розорення та зрошення, є важливим аспектом для управління ґрунтовими ресурсами та підтримки сталого сільськогосподарського розвитку.

На рис 2.3 наведено дані з структури земельного фонду громади.

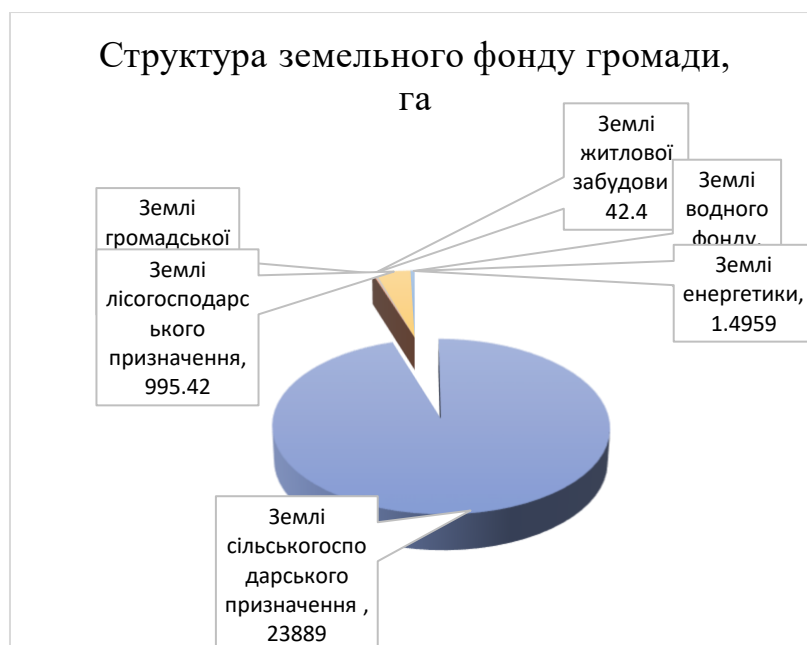

Рис.2.3 Структура земельного фонду Теплицької територіальної громади
Болградського району

Джерело: за даними [17]

Як показує дані рис 2.3, площа земельних часток (паїв) 15088,44 га; площа земельних ділянок під ОСГ - 2627,6877 га. Всього земельних часток (паїв) складає 2404 та кількість земельних ділянок під ОСГ – 2135.

Водні ресурси. Землі водного фонду складають 118,5028 га, через територію Теплицької громади протікає річка Когильник. Її довжина 243 км (в межах України — 120 км), площа водозбірного басейну 3 910 км². Долина у верхів'ї каньйоноподібна, нижче — коритоподібна, з крутими правими та пологими лівими схилами; її ширина до 4 км. Заплава завширшки до 1,5 км Річище звивисте, на окремих ділянках випрямлене, завширшки 3—10 м, завглибшки від 0,6 до 1,5 м. Похил річки 0,94 м/км. Використовується для зрошення. У спекотні роки через малу кількість опадів пересихає.

Мінералізація води в р. Когильник в останні 30 років змінювалась від 1063 до 6336 мг/дм³, а концентрація токсичних іонів натрію, магнію, хлору та сульфатів відповідно досягала 1272, 370, 1400 та 2765 мг/дм³.

Серед несприятливих кліматичних явищ для півдня Одещини характерні суховії (гарячі вітри) та пилові бурі, грози, град, посухи. Тривалість вегетаційного періоду складає від 180 до 210 діб. Середньорічна кількість опадів

— від 340 мм.

2.2. Основні тенденції соціально-економічного розвитку громади

Сільське господарство – це основний виробничий потенціал Теплицької громади. Доля сільгосппродукції в загальному обсязі валової продукції складає майже 98 %. Сільськогосподарські підприємства та господарства населення громади займаються рослинництвом, тваринництвом та власною переробкою сільгосппродукції.

У таблиці 2.2 наведено дані щодо використання земельних угідь громади.

Таблиця 2.2

Склад земельних угідь у розпорядженні Теплицької територіальної громади

Категорії земель	Площа, га
Загальна площа земель, всього	26473,00
Землі сільськогосподарського призначення	23889,00
Землі житлової забудови	42,4
Землі громадської забудови	58,1679
Землі лісгосподарського призначення	995,42
Землі водного фонду	118,5028
Площа земельних часток (паїв)	15088,44
Площа земельних ділянок під ОСГ	2627,6877
Кількість земельних часток (паїв)	2404
Кількість земельних ділянок під ОСГ	2135

Джерело: за даними громади [17]

Як показують дані таблиці 2.2, понад 98% землі громади використовують під сільськогосподарське призначення. Провідними галузями рослинництва в громаді є вирощування зернових культур, технічних культур (соняшник та ріпак), виноградарство та садівництво. Овочівництво в основному сконцентровано в господарствах населення. Серед галузей тваринництва найбільш розвинуто свинарство, скотарство та вівчарство. Птахівництво розвинуто в господарствах населення.

Аграрний комплекс Теплицької громади формують наступні основні сільгосппідприємства: ТОВ «Агрофірма Дністровська»(зернові, технічні,

молоко, м'ясо), ТОВ «Салаг Агро» (зернові, технічні), ФГ «Еллада» (зерно, технічні), ФГ «Мир» (зернові, технічні), ФГ «Берекет» (зернові, технічні), ФГ «Наследник» (зернові, технічні), ДП ДГ «Мирнопільське СГІ – НЦНС» (зернові, технічні), ФГ «Світлана» (зернові, технічні), ФГ «Париж і К» (зернові, технічні), ФГ «АіС» (зернові, технічні, виноградарство), ФГ «МІК-М» (зернові, технічні), ФГ «Вікас» (зернові, технічні), ФГ «Ганна» (зернові, технічні), ФГ «Олімп» (зернові, технічні), ФГ «Гарант Агро-плюс» (зернові, технічні).

Виходячи з вище наведеного, розвиток бізнесу на території громади слід пов'язувати з сільськогосподарською галузю: це сприяння розвитку діючих сільгосппідприємств, сприяння розвитку галузі переробки сільськогосподарської продукції, створення сільськогосподарських кооперативів по виробництву та переробки сільгосппродукції.

В таблиці 2.3 наведені основні дані про основних сільськогосподарських підприємств громади, які формують основну долю податків та надходжень до бюджету громади.

Таблиця 2.3

Характеристика основних сільськогосподарських підприємств Теплицької територіальної громади

Назва підприємства	ТОВ «Агрофірма «Дністровська»		
Форма власності	приватна		
Адреса (юридична, поштова), телефон	68421, Одеська область, Болградський район, с. Теплиця, вул. Центральна, буд. 87, тел. 04845 24245		
Основний профіль діяльності	Сільське господарство (рослинництво, тваринництво)		
Код ЄДРПОУ	00855440		
	2021	2022	2023
Кількість працюючих	97	87	83
Назва підприємства	Фермерське господарство «Мир»		
Форма власності	Приватна		
Адреса (юридична, поштова), телефон	68413, Одеська обл., Болградський район, с. Мирнопілля, вул. Шкільна, буд. 2, тел. 098 211 1733		
Основний профіль діяльності	Сільське господарство (рослинництво)		
Код ЄДРПОУ	22493980		
	2021	2022	2023
Кількість працюючих	-	-	5
Назва підприємства	Фермерське господарство «Еллада»		
Форма власності	приватна		

продовження табл. 2.3

Адреса (юридична, поштова), телефон	68413, Одеська обл., Болградський район, с. Мирнопілля, вул. Центральна, буд. 166 тел. 096 819 4076		
Основний профіль діяльності	Сільське господарство (рослинництво)		
Код ЄДРПОУ	24544590		
	2021	2022	2023
Кількість працюючих	-	-	11
Назва підприємства	Фермерське господарство «Світлана»		
Форма власності	Приватна		
Адреса (юридична, поштова), телефон	68420, Одеська обл., Болградський район, с. Веселий Кут, вул. Центральна, буд. 137 а 067 415 5317		
Основний профіль діяльності	Сільське господарство (рослинництво)		
Код ЄДРПОУ	24545081		
	2021	2022	2023
Кількість працюючих			5
Назва підприємства	Фермерське господарство «АІС»		
Форма власності	приватна		
Адреса (юридична, поштова), телефон	68420, Одеська обл., Болградський район, с. Веселий Кут, вул. Центральна, буд. 137 а 067 969 8015		
Основний профіль діяльності	Сільське господарство (рослинництво, виноградарство)		
Код ЄДРПОУ	25427320		
	2021	2022	2023
Кількість працюючих	-	-	5
Назва підприємства	Фермерське господарство «Ганна»		
Форма власності	приватна		
Адреса (юридична, поштова), телефон	68420, Одеська обл., Болградський район, с. Роща, вул. Щастлива, буд. 40 067 969 8015		
Основний профіль діяльності	Сільське господарство (рослинництво)		
Код ЄДРПОУ	31125399		
	2021	2022	2023
Кількість працюючих	-	-	3
Назва підприємства	Фермерське господарство «Гарантагроплюс»		
Форма власності	приватна		
Адреса (юридична, поштова), телефон	68422, Одеська обл., Болградський район, с. Садове, вул. Молодіжна, буд. 41 068 557 2954		
Основний профіль діяльності	Сільське господарство (рослинництво)		
Код ЄДРПОУ	43824375		
	2021	2022	2023
Кількість працюючих			4

Джерело: за даними громади [17]

Таким чином, з даних табл. 2.3 - основними товаровиробниками сільськогосподарської продукції є сільськогосподарські товариства з обмеженою відповідальністю та фермери. Основним видом їх діяльності є вирощування

зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур - КВЕД: 01.11.

Таблиця 2.4

Розподіл робочої сили за галузями зайнятості населення Теплицької територіальної громади

	2020	2021	2022
Сільське господарство	907	734	734
Промисловість	23	36	23
Будівництво	196	186	179
Транспорт	-	-	-
Зв'язок	4	4	4
Торгівля	389	103	83
Освіта	381	293	277
Охорона здоров'я	236	197	216
Інші галузі	183	391	491
Фермери	59	50	48

Джерело: за даними громади [17]

Як показують дані таблиці 2.3 та 2.4, більшість підприємств займається вирощуванням зернових культур (151 з 163, основні культури - пшениця озима, ячмінь озимий, кукурудза, сорго, соняшник, ріпак озимий, просо), також підприємства займаються вирощуванням грецького горіха, винограду і фруктів.

Дані про зайнятості населення (табл.2.4) також підтверджують пріоритетність сільського господарства в економіці громади. Дані таблиці 2.4 свідчать, що господарюючі суб'єкти громади спеціалізуються на вирощуванні зернових і технічних культур; серед зернових переважають пшениця та ячмінь, а серед технічних – соняшник. У сільськогосподарській галузі зайнято понад 38% працездатного населення громади. У 2022 році склалася наступна структура зайнятості працездатного населення громади: освіта -13,5%, охорона здоров'я - 10,5%, будівництво -8,7%, торгівля - 4%, в інших галузях – 23,9%. Таким чином, розвиток сільського господарства є одним з головних пріоритетних напрямків розвитку Теплицької територіальної громади. Потенціал та ресурси громади зосереджені у сільськогосподарському виробництві, яке вимагає певної підтримки з боку як держави, так і інвесторів. Важливо сприяти модернізації сільськогосподарських підприємств, підвищенню рентабельності господарств,

високоякісному виробництву продукції та розвитку малих аграрних підприємств. Офіційна реєстрація працездатного населення є важливою справою у формуванні бюджету громаді. У таблиці 2.5 наведені дані по зареєстрованим суб'єктам підприємницької діяльності.

Таблиця 2.5

Зареєстровані суб'єкти підприємницької діяльності, що діють на території
Теплицької територіальної громади

Кількість юридичних осіб	Кількість фізичних осіб – підприємців ФОП	Кількість діючих ліцензій з роздрібної торгівлі алкогольними виробами	Кількість діючих ліцензій з роздрібної торгівлі тютюновими виробами	Кількість діючих ліцензій з роздрібної торгівлі паливо-мастильними матеріалами
43	264	11	11	-

Джерело: за даними громади [17]

Як показують дані табл. 2.5 основну частку зареєстрованих підприємств займають ФОПі – більш 60%. Соціально-економічний розвиток територій багато в чому залежить від її інфраструктури. Теплицька територіальна громада активно інвестує в сферу комунальних послуг, освітніх та медичних закладів. Важливою складовою розвитку інфраструктури є розвиток доступу до інтернету та впровадження сучасних технологій. В таблиці 2.6 наведено дані щодо розвитку автомобільних доріг громади.

Таблиця 2.6

Стан автомобільних доріг Теплицької територіальної громади

Показник	Значення
Загальна протяжність вулиць і доріг по території населеного пункту, км	33
з них з твердим покриттям, км	18
з них ґрунтових, км	15
Протяжність автошляхів державного значення, км	16
Протяжність автошляхів місцевого значення, км	29,3
Кількість мостів, од.	4

Джерело: за даними громади [17]

Електропостачання в населених пунктах громади забезпечують 28 електричних підстанцій, в т.ч. в с. Теплиця – 6, в с. Мирнопілля - 7, в с. Веселий

Кут – 7, в с. Садове – 6, в с. Роща – 2. Технічний стан електропідстанцій задовільний, обслуговування обладнання здійснює Арцизький АРСМ.

На території Теплицької територіальної громади відсутня газифікація населених пунктів, що значно ускладнює проблеми із забезпеченням електроенергією населення та виробництва, а також із забезпечення населення теплом. На початку 2000 року планувалось будівництво газопроводу з ПГТ Тарутине до м. Арциз і далі до ПГТ Сарата. Газопровід мав проходити вздовж сел Веселий Кут, Садове та Теплиця. Проект будівництва газопроводу було розпочато до реалізації. Труби високого тиску для газопроводу були доставлені, в тоді ще, Арцизький район та знаходились на території с. Теплиця. Але реалізація проекту газифікації не відбулась. Тому, реалізація проекту газифікації сел громади є можливою та бажаною.

Забезпечення водою населення та сільськогосподарського виробництва є важливим завданням громади. У таблиці 2.7 наведено дані щодо водопостачання та водовідведення.

Таблиця 2.7

Водопостачання та водовідведення Теплицької територіальної громади

Показник	2020	2021	2022
Загальна довжина водогонів, км,	48,1	48,4	48,4
Вартість водопостачання, грн/м ³	24,50	24,50	24,50
Кількість свердловин	10	11	11
Кількість криниць в межах населеного пункту	4	5	5

Джерело: за даними громади [17]

З даних табл. 2.7 видно що загальна протяжність мереж водопостачання по громаді складає 48,4 км, у т.ч. в с. Теплиця – 12 км, в с. Мирнопілля – 12 км, в с. Веселий Кут – 12 км, в с. Садове – 9,4 км. В с. Роща – 3 км. Кількість діючих артезіанських свердловин – 11, в т.ч. в с. Теплиця – 3, в с. Мирнопілля – 3, в с. Веселий Кут – 2, в с. Садове – 2, в с. Роща – 1.

З метою забезпечення населення громади питною водою Теплицькою

сільською радою створені два комунальні підприємства: Комунальне підприємство «Акватік», яке забезпечує водопостачання в селах Теплиця, Веселий Кут, Садове, Роща, та комунальне підприємство «Кришталь», яке забезпечує водопостачання в селі Мирнопілля. Для стабільно функціонування цих підприємств щорічно сільською радою надається фінансова підтримка на оновлення матеріально - технічної бази. Так, в липні 2023 року було придбано новий екскаватор-навантажувач. Цю дуже необхідну техніку вирішили придбати для існуючих комунальних підприємств.

Однією з ключових проблем, яку планує вирішити Теплицька сільська рада в 2023 році - це стабільне забезпечення питною водою мешканців села Теплиця. Для вирішення цієї проблеми в жовтні 2023 року завершено будівництво нової артезіанської свердловини в селі Теплиця.

Централізованих систем водовідведення та централізованих систем каналізаційних стоків в Теплицької громаді не існує. Кожен мешканець населених пунктів індивідуально влаштовує ці споруди на своєму подворі .

Для стабільного забезпечення питною водою слід кожного року поступово здійснювати капітальний та поточний ремонт водопровідних мереж з заміною застарілих металевих або азбестових водогонів на нові сучасні водопроводи.

Як перспективу забезпечення якісною питною водою жителів громади слід планувати будівництво локальних станцій очистки п'ятної води (бювети) в кожному населеному пункті громади.

Таким чином, удосконалення комунальної та транспортної інфраструктури є ключовим аспектом стратегії розвитку. Необхідно вдосконалити дорожню мережу, електромережу та систему водопостачання. Це може стати фактором привабливості для підприємців та інвесторів, а також забезпечити зручні умови для життя мешканців громади.

Опалення виробничих приміщень, адміністративних будівель, об'єктів соціальної інфраструктури, домогосподарств відбувається за рахунок використання твердого палива (вугілля), дров, брикетів та електрики.

Важливу роль у розвитку громади відіграє стан соціальної інфраструктури

(стан трудових ресурсів, житловий фонд, освіта, медицина, культура).

Теплицька територіальна громада має достатній трудовий потенціал. Це невелика територія, що активно розвивається, яка пропонує багато можливостей для професійного зростання і зайнятості.

За даними останнього перепису населення, Теплицька територіальна громада має помірно невелике населення (табл. 2.8), але цей показник може змінюватись з часом внаслідок різних факторів, таких як міграція та народжуваність.

Зазвичай населення громади складається з різних вікових груп, що створює різноманіття в соціальному складі та потребах населення.

Таблиця 2.8

Розподіл населення за віком та статтю

Показник	2020	2021	2022
Всього населення	5978	5729	5706
0-2	82	103	91
3-5	200	175	184
6-17	904	870	826
18-59	3494	3481	3454
60 і старші	1298	1100	1151
Від 15 до 70 років	4362	4226	4155
В т.ч. за статтю			
- чоловіки	2982	2842	2841
- жінки	2996	2887	2865

Джерело: за даними громади [17]

У таблиці 2.9 наведено дані щодо соціально-демографічних характеристик та економічної активності населення громади.

Таблиця 2.9

Соціально-демографічні характеристики та економічна активність
населення

Показник	2020	2021	2022
Кількість домогосподарств	1718	1744	1783
Кількість народжених за рік	37	35	23
Кількість померлих за рік	100	71	71
Природний приріст (скорочення) населення	-63	-36	-48
Прибуло	120	159	112
Вибуло	92	75	64
Міграційний приріст, скорочення	+28	+84	+48
Загальна зміна чисельності населення	-35	+48	0
Зайняте населення	2319	1944	2007
Середня заробітна плата за рік, тис. грн.	9804	9961	10296

Джерело: за даними громади [17]

Як показують дані табл. 2.8 та 2.9 необхідно зазначити, що соціально-демографічні характеристики та економічна активність населення Теплицької територіальної громади можуть змінюватись під впливом різних факторів, таких як демографічні тенденції, рівень зайнятості та урбанізація. Тому важливо проводити систематичний моніторинг цих показників, щоб адаптувати стратегії розвитку та забезпечити стійкий розвиток громади.

Що стосується економічної активності населення, Теплицька територіальна громада може бути характеризована як переважно сільська місцевість. Головним джерелом доходів для багатьох мешканців є зайнятість в сільськогосподарському секторі, такому як вирощування овочів, фруктів у теплих та городництво. Ці галузі забезпечують робочі місця та простори для розвитку агробізнесу. Однак, наявні також можливості для розвитку інших галузей економіки, зокрема малих та середніх підприємств у сфері послуг, торгівлі та туризму. Розташування громади, близькість до транспортних магістралей й сприятлива інфраструктура можуть сприяти підприємницькій діяльності та привертати інвестиції.

У таблиці 2.10 наведено дані щодо житлового фонду громади.

Таблиця 2.10

Житловий фонд Теплицької територіальної громади

Роки	2020	2021	2022
Кількість приватних будинків (садиб)	1860	1887	1889
Загальна площа приватних будинків (садиб), кв. м.	129300	122000	122000

Джерело: за даними громади [17]

Освіта завжди була основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави. Успішне ставлення освіти в Україні – одне з найважливіших завдань нашого часу. Відділ освіти Теплицької сільської ради був сформований рішенням сесії № 19 – VIII від 24 грудня 2020 року. Розпочав свою діяльність 06.01.2021 року.

Сучасна освіта стає стратегічною основою розвитку особистості; вона формує, виховує людину, здатну до саморозвитку, до опрацювання різноманітної інформації, використання одержаних знань, які необхідні їй для подальшого життєвого та професійного вибору, допоможуть орієнтуватися в сучасних реаліях, бути підготовленою до життя. Цього потребує сучасне суспільство, ринок праці, що стрімко розвивається.

Провідна роль у реалізації державної політики щодо зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини належить педагогам і закладам освіти.

Сьогодні у громаді функціонують наступні заклади освіти:

- 3 ліцеї з початковою школою та гімназією та 1 гімназія з початковою школою;
- 4 дитячі заклади дошкільної освіти (ЗДО).

У таблиці 2.11 наведено дані щодо навчальних закладів Теплицької територіальної громади.

Таблиця 2.11

Дошкільні навчальні заклади Теплицької територіальної громади

Назва, адреса	Форма власності (державна, комунальна)	Рік побудови	Керівник (П.І.Б., тел., стаж перебування на посаді)	Кількість місць та фактична кількість	Кількість вихователів	Кількість технічного персоналу
Веселокутський заклад дошкільної освіти ясла-садок "Сонечко" комунальної власності Теплицької сільської ради Болградського району Одеської області вул. Центральна, 115 А, с. Веселий Кут; 68420	Комунальна	1978	Михайлова Світлана Іванівна / 25 років	70/36	2	8
Мирнопільський заклад дошкільної освіти ясла-садок "Сонечко" комунальної власності Теплицької сільської ради Болградського району Одеської області, вул. Шкільна 77 с. Мирнопілля, 68416	Комунальна	№1-1964, будівля №2 – 2010	Стоянова Людмила Семенівна / 10 років	63/53	5	13
Садовський заклад дошкільної освіти ясла-садок "Малятко" комунальної власності Теплицької сільської ради Болградського району Одеської області вул. Соборна, 70, с. Садове, 68422	Комунальна	1974	Андрєєва Тетяна Костянтинівна / 15 років	48/27	4	9
Теплицький заклад дошкільної освіти ясла-садок "Теремок" комунальної власності Теплицької сільської ради Болградського району Одеської області вул. Центральна, 120, с. Теплиця, 68421	Комунальна	1972	Гульвачук Світлана Григорівна / 23 років	100/54	5	12

Джерело: за даними громади [17]

З даних табл. 2.11 - усього учнів на 1 вересня 2022 року - 612; на кінець I семестру 2022/2023 навчального року – 611 осіб. Дітей дошкільного віку на 01.01.2023 року - 173 дитини зареєстровано в ЗДО.

На кінець 2022 року в закладах освіти Теплицької сільської ради з числа ВПО навчається -2 учня. За кордоном знаходяться - 39 учнів.

Дошкільні навчальні заклади розраховано на 280 місць, заповнені 170 малятами. У громаді розташовано 3 ліцея з початковою школою та одна гімназія та гімназія з початковою школою (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Характеристика загальноосвітніх навчальних закладів громади

Назва, адреса	Форма власності (державна, комунальна, приватна)	Рік побудови	Керівник (П.І.Б., тел., стаж перебування на посаді)	Кількість місць та фактична кількість учнів	Кількість вчителів (викладачів)	Кількість технічного персоналу
Веселокутський ліцей з початковою школою та гімназією Теплицької сільської ради Болградського району Одеської області, вул. Шкільна, 4, с. Веселий Кут, 68420	комунальна	1990	В.о. Андронакі Лідія Георгіївна / 2 роки	392/150	18	14
Мирнопільський ліцей з початковою школою та гімназією Теплицької сільської ради Болградського району Одеської області, вул. Шкільна, с. Мирнопілля, 68416	комунальна	1981	Зубкова Наталія Юріївна / 2 роки	380/184	19	14
Садовська гімназія з початковою школою Теплицької сільської ради Болградського району Одеської області, вул. Шкільна, 72, с. Садове, 68422	комунальна	1924	Оніщук Галина Іллівна / 7 років	160/105	16	10
Теплицький ліцей з початковою школою та гімназією Теплицької сільської ради Болградського району Одеської області, вул. Верхня, 114 с. Теплиця, 68421	комунальна	1981	Гайдаржі Олена Дмитрівна / 3 роки	360/160	22	12

Джерело: за даними громади [17]

В ЗЗСО функціонують 44 повних класи, 4 інклюзивних класи та 1 інклюзивна група. 1 дитина навчається за індивідуальною формою навчання, Усі заклади вчасно завершили навчальний рік, учні отримали документи про базову та загально – середню освіту. Загальна кількість випускників – 67 осіб. 2 випускники 11 класу Мирнопільський ліцей отримали свідоцтво з відзнакою та отримали золоті медалі. 1 учень 9-го класу отримав свідоцтво з відзнакою – Садовської гімназії. Згідно програми (Обдаровані діти – наше майбутнє) було виділено 85000 грн. для преміювання учнів, які закінчили школу на «відмінно» та учнів, які посіли I або II місце в районних олімпіадах. Учні 4-их та 9-их класів

було звільнено від обов'язкового проходження державної підсумкової атестації. Випускники 11-х класів мали пройти національний мультипредметний тест. Проведено атестацію педпрацівників.

В закладах загальної середньої освіти Теплицької сільської ради навчання у 2023/2024 році організовано в очній формі з використанням технологій дистанційного навчання. Таку форму обрано завдяки тому, що простіші укриття, які облаштовані для закладів освіти, мають невелику потужність. Але разом з цим, можемо зазначити, що відкрито та на 70% облаштовані укриття в Теплицькому ліцеї з початковою школою та гімназією на базі Теплицького Будинку культури, Мирнопільському ліцеї з початковою школою та гімназією на базі Мирнопільського Будинку культури. Облаштоване укриття в ЗДО «Малютко», в якому навчаються 1 та 2 класи Садовської гімназії з початковою школою. В Веселокутському ліцеї з початковою школою зроблено капітальний ремонт простішого укриття за сучасними вимогами. В жовтні місяці 2023 року завершена реконструкція - капітальний ремонт простіших укриттів в Мирнопільському та Теплицькому закладах дошкільної освіти. Громадою приділяється велика увага питанням освіти. Так, бюджетом громади передбачено фінансування освітньої діяльності в наступних бюджетних програмах:

- надання освіти за рахунок субвенції з держаного бюджету місцевим бюджетам на надання державою підтримання особам з особливими освітніми потребами;

- надання загальної середньої освіти закладами ЗСО;
- надання дошкільної освіти;
- підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування;
- забезпечення діяльності інших закладів сфери освіти.

Культура, дозвілля, спорт.

Заклади культури Теплицької сільської ради забезпечують реалізацію на території громади державної політики у сфері культури і мистецтв, охорони культурної спадщини та бібліотечної роботи. Культурні та духовні потреби

Теплицької сільської ради сьогодні забезпечують 4 бібліотеки, 2 будинки культури та 2 клуби, 1 бібліотека-клуб. В галузі культури працюють 22 працівники, з них 17 за фахом. Переважна більшість працюючих в галузі – жінки (18 одиниць). Особлива увага в закладах культури приділяється гармонійному та всебічному розвитку дітей, дає їм можливість задовольнити духовні, пізнавальні, розважальні, фізичні, аматорські та інші потреби. Духовне збагачення дітей, розширення їх загального, естетичного кругозору, розвиток здібностей, інтересів, умінь та навичок, формування моральних цінностей дитини є основним завданням клубного закладу. Відбулися урочистості та вшанування хвилиною мовчання загиблих в день пам'яті захисників України, які загинули за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність нашої держави, до дня Пам'яті та Примирення, дня державності України, дня незалежності України, дня Гідності та свободи. Активно пропагується така форма роботи, як флешмоб, зокрема акції пройшли в закладах культури до дня вишиванки, до дня українського рушника, до Дня молоді, до Дня пам'яті жертв голодоморів, «Читаємо, мріємо, гуртуймося» - флешмоб від Української бібліотечної асоціації. Станом на 01 січня 2022 року всі заклади культури підключені до мережі Інтернет.

На території Теплицької громади функціонує музей – садиба Бессарабських німців, який розташовано в селі Мирнопілля.

Перспективні проекти – будівництво міні стадіонів зі штучним покриттям в с. Теплиця та в с. Мирнопілля.

Інформаційно-просвітницьку та творчу діяльність Теплицької громади здійснює 9 закладів культури, які утримується за рахунок бюджету та, відповідно до Закону України «Про культуру», складає базову мережу закладів культури громади. Характеристика закладів культури наведено в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Характеристика закладів культури Теплицької громади

Назва, адреса	Форма власності (державна, комунальна, приватна)	Рік побудови	Рік реконструкції капітального ремонту	Профінансовано реконструкції / капремонту за рахунок місцевого бюджету	Кількість місць	Кількість персоналу	Джерела фінансування та річний бюджет, тис. грн	
							2021	2022
Теплицький будинок культури	комунальна	1993	2006	За кошти АФ «Дністровська»	365	5	779,3	749,5
Теплицька бібліотека	комунальна	1993	2006	За кошти АФ «Дністровська»	35	1	149,6	
Мирнопільський будинок культури	комунальна	1979	2014-2018	3 482 486,0 грн	850	4	603,5	598,2
Мирнопільська бібліотека	комунальна	1979	2019-2021	90,0 тис.грн	10	1	135,2	129,6
Веселокутський клуб	комунальна	1968	2018	199,9 тис. грн	100	4	291,3	321,5
Веселокутська бібліотека	комунальна	В орендованому приміщенні		Не проводилось	10	1	86,2	95,1
Садовський клуб	комунальна	1939		Не проводилось	200	4	942,6	
Рощанський клуб	комунальна	1954	2018	15,0 тис. грн	55	1	26,6	0
Рощанська бібліотека	комунальна	В орендованому приміщенні		Не проводилось	12	1	35,2	37,2

Джерело: за даними громади

Мережа медичних закладів Теплицької сільської ради складається з 1 амбулаторії та 4 ФАПів (медичні заклади відносяться до Арцизької ЦПМСД). Ємність амбулаторно-поліклінічних закладів складає 67 відвідувань за зміну. В громаді працюють 9,5 штатних фахівців середнього медичного персоналу. Договорами з сімейними лікарями охоплено 82% населення. Вторинними рівнем медичного обслуговування забезпечено 100 відсотків населення. В Теплицькій громаді діють програми підтримки медичних закладів, спрямовані на оплату комунальних послуг та енергоносіїв, доплат медичним працівникам, оплаті безкоштовних ліків окремим категоріям населення. Розвиток громади неможливе без сформованого бюджету громади. Бюджет Теплицької громади на 2023 рік затверджено у наступних розмірах:

- доходи бюджету громади у сумі 75 111 799,00 гривень, в тому числі доходи загального фонду - 73 618 864,00 гривні, спеціального фонду – 1 492 935,00 гривень;

- видатки бюджету громади – 75 111 799,00 гривень в тому числі загального фонду – 73 618 864,00 гривні, спеціального фонду – 1 492 935,00 гривень;

- оборотний залишок бюджетних коштів бюджету громади у сумі – 5 578,00 гривень, що становить 0,01 відсотка видатків загального фонду бюджету;

- резервний фонд місцевого бюджету у розмірі – 100 000,00 гривень, що становить 0,18 відсотка видатків загального фонду бюджету.

2.3. Характеристика конкурентних переваг та обмежень розвитку підприємницького середовища громади

Відповідно до алгоритму наведеному на рис. 2.4 формуються основні рекомендації щодо пріоритетного розвитку підприємницької діяльності громади.

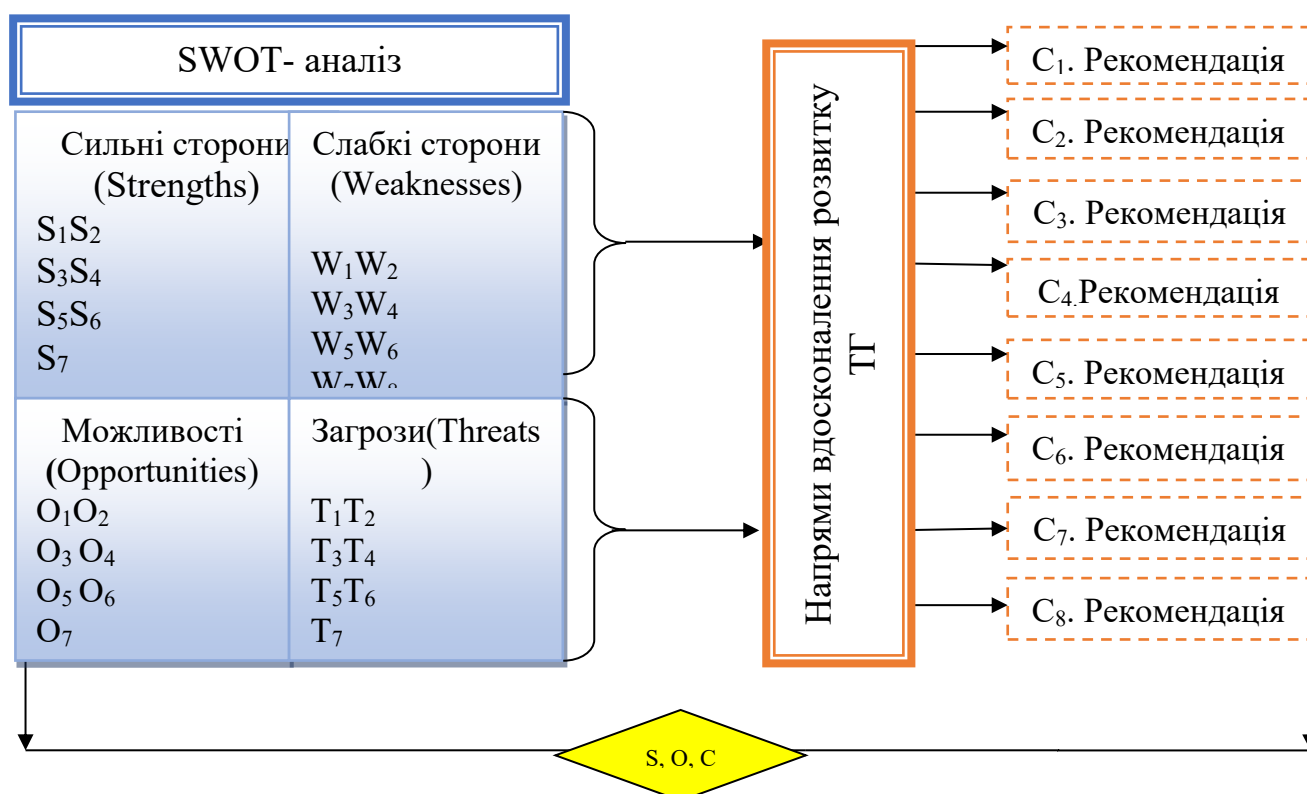

Рис. 2.4. Алгоритм перетворення слабких місць діяльності Теплицької територіальної громади в конкурентні переваги, Джерело: за допомогою [34]

У таблиці 2.14 наведено результати проведеного аналізу сильних та слабких сторін розвитку громади:

Таблиця 2.14

Сильні та слабкі сторони розвитку Теплицької територіальної громади

Сильні сторони (S)	Внутрішні переваги
1	2
S₁ -	Географічне розташування - Теплицька територіальна громада знаходиться в зручному місці, знаходиться в південній частині Одеської області, поблизу кордону з Молдовою та Румунією, що сприяє розвитку транспортної інфраструктури, наявність поблизу ТГ вузлової залізничної станції, яка забезпечує транспортне сполучення та робочі місця
S₂ -	Потенційна земельна площа: територіальна громада має значну площу землі, що може бути використана для сільськогосподарського виробництва або інших цілей; сприятливі умови розвитку сільського господарства
S₃ -	Сприятливе бізнес-середовище для сталого розвитку середнього та малого підприємництва.
S₄ -	Потужний трудовий потенціал
S₅ -	Наявність вільних інвестиційно - привабливих земельних ділянок, що має великий потенціал для розвитку альтернативної енергетики, зокрема для будівництва сонячних електростанцій та інших систем виробництва електроенергії з відновлюваних джерел
S₆ -	Розвинуте рослинництво, тваринництво, садівництво та виноградарство, наявність умов для створення підприємств з переробки сільськогосподарської продукції
S₇ -	Ефективна та згуртована місцева влада та талановита молодь

продовження табл. 2.14

Слабкі сторони (W)	Внутрішні недоліки
1	2
W₁ -	Скорочення чисельності населення громади; трудова міграція, дефіцит робочих місць; значний рівень недовикористання трудового потенціалу на території громади; замала кількість осіб з офіційним працевлаштуванням
W₂ -	Застаріли (зношені) об'єкти комунальної власності, особливо водогони в селах громади; відсутність якісної питної води
W₃ -	Недостатній розвиток малого підприємництва, зокрема діяльності фізичних осіб - підприємців у сфері послуг, у сфері розваг, транспортної діяльності (відсутність регулярного автобусного сполучення між населеними пунктами громади)
W₄ -	Недостатня захищеність агробізнесу від негативних умов зони ризикованого землеробства
W₅ -	Низький рівень доходів населення, низька активність населення, низька свідомість платників податків
W₆ -	Відсутність промислових підприємств (особливо переробних підприємств сільськогосподарської продукції)
W₇ -	Відсутність генплану розвитку сіл та прилеглих територій; відсутність робіт із будівництва доріг місцевого значення
W₈ -	Недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення навчального процесу в закладах освіти; відсутність якісного та сучасного медичного обладнання для належного медичного обслуговування, низький рівень медичного обслуговування; відсутність активних громадських організацій

Джерело: розробка автора

Можливості та загрози розвитку Теплицької територіальної громади наведені в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Можливості та загрози розвитку Теплицької територіальної громади

Можливості (Q)	Резерви внутрішні та зовнішні
Q ₁ -	Розвиток сільського господарства - використання природних ресурсів для розвитку сільського господарства та вирощування продукції, цільове та ефективне використання вільних ділянок та територій розвитку громади; зростання попиту на продовольство на світовому ринку стимулюватиме розвиток основної галузі економіки громади – сільського господарства.
Q ₂ -	Посилення державних програм, спрямованих на поліпшення якості мереж автодоріг та транспортної інфраструктури надасть можливість вирішити питання щодо створення належного, безпечного сполучення між населеними пунктами громади
Q ₃ -	Торгівля: розташування біля кордону може створювати можливості для розвитку торгівлі з Молдовою та іншими країнами
Q ₄ -	Можливості залучення молоді до стартапів та кваліфікованої праці; залучення до підприємництва всіх верств населення громади;
Q ₅ -	Відновлення меліорації (зрошування) на території громади; наявність умов та площі для вирощування різних видів садівничих культур, горіхів, ягідництва, вирощування кущових багаторічних культур
Q ₆ -	Розробка генплану розвитку сіл та територій: фінансова підтримка міжнародних партнерів надасть можливість розробити КППР (комплексний план просторового розвитку)
Q ₇ -	Інвестиції: залучення інвестицій для розвитку інфраструктури та підтримки малих підприємств
Загрози (T)	Зовнішні чинники
T ₁ -	Ескалація військового конфлікту в Україні, наслідки бойових дій в Україні
T ₂ -	Політичні та економічні нестабільності: Теплицька ТГ може страждати від впливу політичних та економічних нестабільностей в країні та на кордоні з Молдовою
T ₃ -	Різне падіння платоспроможності населення; закриття ФОПів, через недосконалу законодавчу базу
T ₄ -	Погіршення погодно-кліматичних умов у Південному регіоні : подальша необхідність адаптування сільськогосподарської діяльності до нових погодних умов.
T ₅ -	Недостатнє державне фінансування закладів освіти, науки, культури, охорони здоров'я, житлово-комунального та дорожнього господарства
T ₆ -	Зниження рівня ґрунтових вод, що матиме негативний наслідок для забезпечення населення якісною питною водою.
T ₇ -	Зростання вартості енергоресурсів, палива та водопостачання

Джерело: розробка автора

Наведений SWOT-аналіз дозволяє формувати певну пропозицію перетворення слабких місць діяльності Теплицької територіальної громади в її конкурентні переваги.

Висновки до 2 розділу.

В результаті виконаної роботи можна зробити такі висновки:

1. Теплицька сільська територіальна громада сформована однією з перших на Одещині.
2. Громада має дуже вигідне географічне розташування. Територія Теплицької громади розташована у південній частини Одеської області. Вона географічно відноситься до Південної Бессарабії та розкинулась на просторах Причорноморської низовини.
3. Громада має достатні мінеральні ресурси (чорнозем, річку Когильник, мінеральні джерела). Загальна площа господарської території по громаді складає 26473 га, в т.ч. сільгоспугіддя – 23889 га, багаторічні насадження – 244 га (сади – 129 га, виноградники – 115 га), загальна площа ріллі 18808 га (с. Теплиця - 3029 га, с. Садове - 3421 га, с. Мирнопілля - 6342 га, с. Веселий Кут - 3140 га, с. Роща - 2876 га).
4. Сільське господарство – це основний виробничий потенціал Теплицької громади. Доля сільгосппродукції в загальному обсязі валової продукції складає майже 98 %. Сільськогосподарські підприємства та господарства населення громади займаються рослинництвом, тваринництвом та власною переробкою сільгосппродукції. Більшість підприємств займається вирощуванням зернових культур (151 з 163, основні культури - пшениця озима, ячмінь озимий, кукурудза, сорго, соняшник, ріпак озимий, просо), також підприємства займаються вирощуванням грецького горіха, винограду і фруктів.
5. Електропостачання в населених пунктах громади забезпечують 28 електричних підстанцій, в т.ч. в с. Теплиця – 6, в с. Мирнопілля - 7, в с. Веселий Кут – 7, в с. Садове – 6, в с. Роща – 2. Технічний стан електропідстанцій задовільний, обслуговування обладнання здійснює Арцизький АРСМ. На території Теплицької територіальної громади відсутня газифікація населених пунктів, що значно ускладнює проблеми із забезпеченням електроенергією населення та виробництва, а також із забезпечення населення теплом.
6. Теплицька територіальна громада має достатній трудовий потенціал.

7. Головним джерелом доходів для багатьох мешканців є зайнятість в сільськогосподарському секторі, такому як вирощування овочів, фруктів у теплицях та городництво. Ці галузі забезпечують робочі місця та простори для розвитку агробізнесу. Однак, наявні також можливості для розвитку інших галузей економіки, зокрема малих та середніх підприємств у сфері послуг, торгівлі та туризму. Розташування громади, близькість до транспортних магістралей й сприятлива інфраструктура можуть сприяти підприємницькій діяльності та привертати інвестиції.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ГРОМАДИ

3.1. Пріоритетні напрями розвитку громади

Підсумки SWOT-аналізу Теплицької територіальної громади дозволили розробити рекомендації з підтримки сильних сторін розвитку підприємницького середовища громади, зменшення впливу слабких сторін і зниження впливу виявлених загроз:

C1 – з метою активізації участі громадськості у постановці та вирішенні питань місцевого економічного розвитку громади (МЕР) рекомендується створити на засадах партнерства місцевої влади, підприємців та представників недержавних громадських установ (організацій) постійно діючу робочу групу з МЕР. У відповідному розділі «Стратегії» передбачити компетенції та відповідальність членів робочої групи за аналіз стану МЕР та заходів з його суттєвого поліпшення.

C2 – сприяння створенню нових підприємств з переробки сільськогосподарської продукції.

C3 – стимулювання підприємців громади до створення та розвитку бізнесу в сфері овочівництва (тепличні господарства), садівництва та виноградарства.

C4 – сприяння створенню на території громади сільськогосподарських кооперативів.

C5 – передбачити підтримку проектів зі створенням нових робочих місць для обслуговування (задоволення) потреб мешканців громади.

C6 – з метою поліпшення структури видатків та надходжень місцевого бюджету та забезпечення зростання його обсягів, передбачити в 2024-2028 р.р. перегляд можливостей формування частки бюджету розвитку громади питомою вагою не менше 15% загального бюджету. Головним критерієм при розгляді та затвердженні проектів розвитку, ініційованих членами громади, передбачити відповідність пріоритетним напрямкам Стратегії економічного та соціального

розвитку громади на період до 2028 року. Серед цих напрямків особливу увагу зосередити на підвищенні розвитку підприємництва, енергозбереження, економічного використання природних ресурсів, санітарно-екологічного благоустрою громади, створення нових робочих місць та суттєвого покращання інженерно-комунікативної інфраструктури сіл.

C7 – з метою збільшення додаткових надходжень до місцевого бюджету передбачити створення інвестиційних пропозицій, привабливих для розміщення на території громади нових підприємств за рахунок інвестицій.

C8 – створення інвестиційних пропозицій (анкети інвестиційних майданчиків типу *GREENFIELD та *BROWNFIELD) з метою залучення інвесторів.

Стратегія розвитку підприємницького середовища територіальних утворень передбачає стратегічні видіння напрямів економічного та соціального розвитку громади. Взаємопов'язання цілей стратегії, їх вимір, значущість, умови та терміни досягнення можна описати у вигляді SMART- моделі управління громадою, яка представлена на рис. 3.1.

Пріоритети розвитку ґрунтуються на аналізі сучасного стану розвитку громади (профіль територіальної громади, ретроспективному аналізі основних тенденції соціально-економічного розвитку громади, SWOT-аналізі, рекомендаціях та заходах щодо усунення можливих ризиків та загроз розвитку громади). У стратегії розвитку Теплицької територіальної громади нами були визначили слідуєчі пріоритетні напрямки її розвитку:

1. Створення ефективного економічного простору. Одним з головних пріоритетних напрямків розвитку Теплицької територіальної громади повинно бути підтримка розвитку сільського господарства та аграрного сектору. Основними стратегічними завданнями цього пріоритету мають стати - модернізація сільськогосподарських підприємств, розробка заходів щодо підвищенню рентабельності господарств, високоякісному виробництву продукції та розвитку малих аграрних підприємств, стимулювання підприємців громади до створення та розвитку бізнесу в сфері овочівництва (тепличні

SMART-модель управління громадою

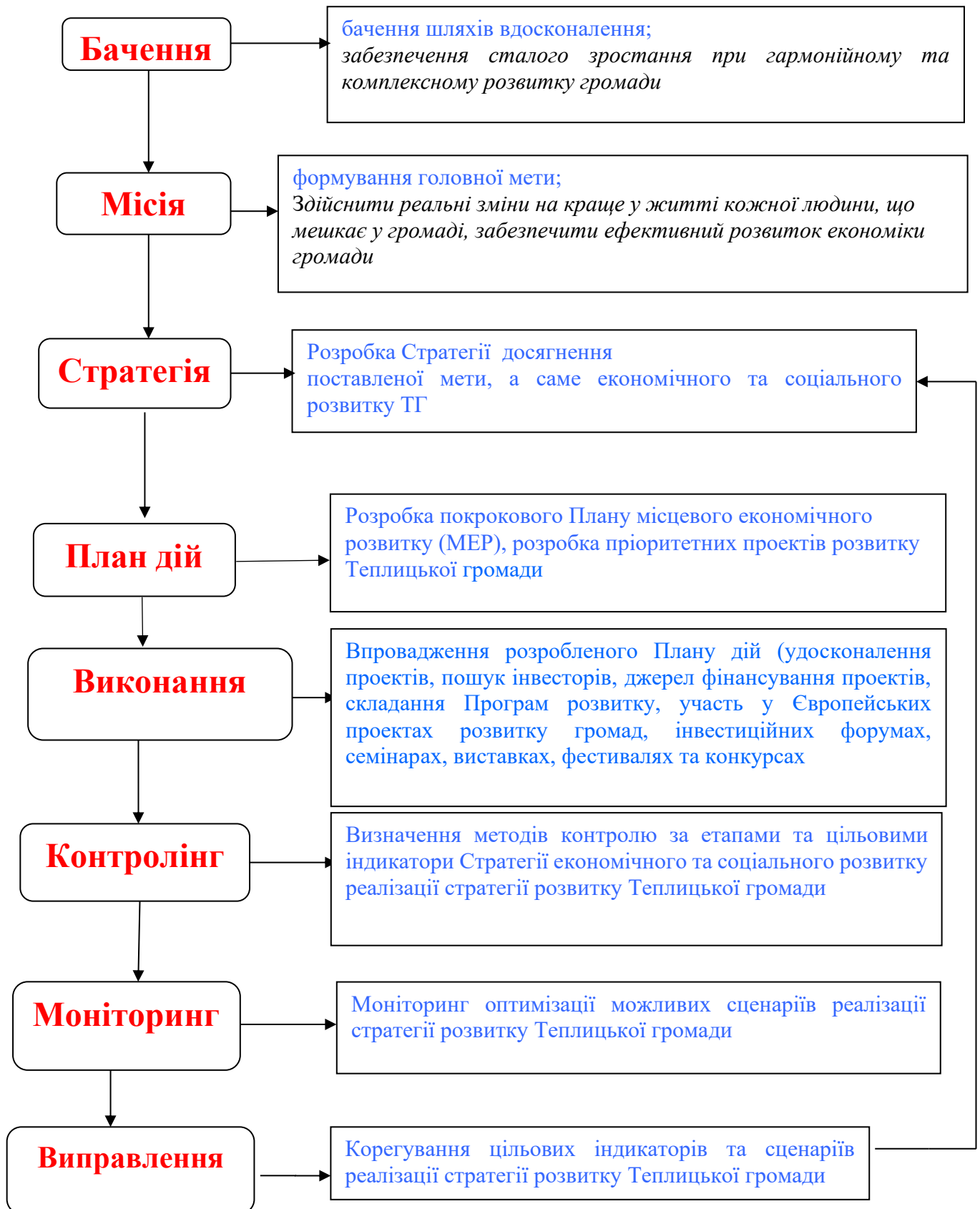

Рис. 3.1. SMART-модель управління розвитком Теплицької територіальної громади. Джерело: розробка автора

господарства), садівництва та виноградарства.

2. Соціально – гуманітарний розвиток та створення комфортних умов для життя. Важливим напрямком розвитку Теплицької територіальної громади є розвиток соціальної інфраструктури та соціальний захист населення громади, формування сучасної мережі закладів загальної середньої освіти, поліпшення матеріально-технічної бази закладів освіти, створення умов для культурного розвитку і творчого самовираження громадян, підтримка молоді, розвитку стартапів та молодіжних проєктів. Також варто заохочувати молодь до залишення в громаді та розвитку сільського господарства. Розвиток соціальної сфери неможливо без удосконалення соціальної інфраструктури, що є ключовим аспектом стратегії соціального розвитку. Слід звернути увагу на розвиток освітньої та медичної інфраструктури.

3. Залучення інвестицій. Для забезпечення економічного розвитку Теплицької територіальної громади необхідно активно залучати інвестиції. Створення сприятливих умов для бізнесу, підтримка інвестиційних проєктів та сприяння розвитку малого і середнього підприємництва допоможе створити нові робочі місця та підвищити доходи населення.

4. Розвиток інфраструктури. Удосконалення комунальної і транспортної інфраструктури є ключовим аспектом стратегії розвитку. Необхідно вдосконалити дорожню мережу, електромережу та систему водопостачання.

5. Розвиток туризму. Одеська область має значний туристичний потенціал і Теплицька територіальна громада не є винятком. Необхідно підтримувати розвиток туристичної інфраструктури, включаючи, розваги та екскурсійні програми. Привертати туристів можна також через організацію культурних та спортивних подій.

Таким чином, кожен із пріоритетів розвитку громади тісно пов'язаний з структурою підприємницького середовища.

У першому пріоритеті передбачається здійснити сприяння розвитку сільського господарства - це є основним виробничим потенціалом Теплицької територіальної громади.

Виходячи з вище наведеного аналізу (розділ 2), розвиток бізнесу на території громади слід пов'язувати з сільськогосподарською галузю: це сприяння розвитку діючих сільгосппідприємств, сприяння розвитку галузі переробки сільськогосподарської продукції, підтримка створення сільськогосподарських кооперативів з виробництва та переробки сільгосппродукції.

У сільському господарстві Теплицького ТГ вирощуються різні види зернових культур, таких як пшениця, ячмінь, кукурудза, а також олійні культури, наприклад, соняшник та рапс. Також вирощуються овочі, фрукти та ягоди. Тваринництво включає в себе вирощування худоби, свиней, овець та птиці.

Останнім часом у сільському господарстві Теплицького ТГ активно впроваджуються нові технології та методи виробництва, що сприяє підвищенню врожайності та якості продукції. Також проводяться заходи з розвитку інфраструктури, включаючи будівництво нових сільськогосподарських споруд та модернізацію існуючих. Активно розвивається кооперація між селянськими господарствами, що дозволяє забезпечити ефективне використання ресурсів та збут сільськогосподарської продукції.

Загалом, розвиток сільського господарства в Теплицької ТГ Болградського району є перспективним і сприяє покращенню економічного становища місцевого населення.

Крім того, Теплицька ТГ може співпрацювати з місцевими сільськогосподарськими підприємствами, дослідницькими установами та іншими організаціями з метою обміну досвідом та впровадження інноваційних рішень у галузі сільського господарства. Цей розвиток сільського господарства в Теплицької ТГ сприятиме підвищенню якості та кількості сільськогосподарської продукції, що в свою чергу позитивно позначиться на розвитку економіки громади та поліпшенні життя селян.

У додатку А наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за першим пріоритетом.

Виконання наведених у додатку А стратегічних, операційних цілей та завдань буде формувати план конкретних дій та проектів щодо виконання основної мети першого пріоритетного напрямку стратегії розвитку Теплицької територіальної громади.

В умовах війни та повоєнного відновлення економіки особливо гостро постає проблема гуманітарного розвитку та створення комфортних умов для життя мешканців громади. Різні стартові умови сіл, які об'єдналися в громаду, вимагають визначити та забезпечити дотримання певних стандартів у наданні комунальних послуг, забезпеченні благоустрою, тощо. З цією метою буде створено єдиний комунальний простір. Місцева влада повинна забезпечити дієву систему менеджменту на комунальних підприємствах, а також добиватись збільшення їх потужності для задоволення потреб споживачів. Ця ціль

пов'язана з численними організаційними та управлінськими заходами, які разом з модернізацією інфраструктури, сприятимуть наданню комунальних послуг на рівні стандартів, встановлених у країнах ЄС.

Послуги життєзабезпечення населених пунктів надаватимуться підприємствами, які знаходяться у комунальній власності.

На етапі становлення комунальних служб громада докладатиме зусиль до їх достатнього технічного оснащення. Спектр послуг, які надаватимуться комунальними службами, має забезпечити задоволення потреб громадян.

У Додатку Б наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за другим пріоритетом.

Якщо перший та другий пріоритети формують умови для виконання основної мети стратегії громади, то третій пріоритет закладає матеріальні основи майбутнього розвитку громади та її добробуту. Залучення інвестицій у реальний сектор економіки громади передбачає поетапний план дій по заохоченню та залученню інвестицій у реалізацію бізнес-проектів на земельних ділянках та об'єктах нерухомості, що належать громаді.

У додатку В наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за третім пріоритетом розвитку громади.

Виконання наведених у додатку В стратегічних, операційних цілей та завдань буде формувати намічений план конкретних дій та проектів щодо виконання заходів по залученню інвестицій у економіку громади та виконання комплексної підтримки місцевого економічного розвитку.

В окремий, четвертий стратегічний напрямок у стратегії виділяється розвиток інфраструктури громади: транспортної (дорожня мережа, електромережа), перехід до альтернативних джерел енергії, розвиток цифрової трансформації.

Даний напрямок розвитку громади деталізується окремими Програмами та заходами цільового призначення:

- поліпшення транспортної інфраструктури (поточний ремонт комунальних доріг, софінансування проектів поточного ремонту місцевих доріг);
- поступовий перехід до альтернативних джерел енергії (використання пелітів, будівництво об'єктів альтернативної електроенергетики (сонячної електростанції, встановлення сонячних батареї, використання сучасних побутових та загального користування печей, печей-камінів, вітрогенераторів, тощо);
- впровадження програми збереження тепла в будівлях та об'єктах соціальної інфраструктури громади;

Усі заходи за даним напрямом реалізовуватимуться із широким залученням громадськості до вирішення нагальних питань. Буде визначено та описано основні послуги, які надаватимуться у кожному населеному пункті громади. У додатку Г наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за четвертим пріоритетом. Виконання наведених у додатку Г стратегічних, операційних цілей та завдань буде формувати намічений план конкретних дій та проектів щодо виконання заходів по модернізації та розвитку інфраструктурних об'єктів громади.

В окремий стратегічний напрямок у стратегії виділяється стимулювання розвитку туристичної інфраструктури, розваги та екскурсійні програми. Розвиток туризму неможливий без формування культурно-історичної складової громади.

У додатку Д наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за п'ятим пріоритетом розвитку громади.

3.2. Сценарії та етапи реалізації програми розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади

Досягнення поставлених цілей у вирішенні завдань пріоритетних напрямів розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади можливо різними шляхами їх реалізації.

Зараз Україна перебуває в умовах війни та агресії з боку РФ, це накладає жорсткі рамки на реалізацію стратегічних перспектив розвитку громади. В умовах війни, горизонт пізнання різко знижується, що робить невизначеними перспективи стратегічних ініціатив. Разом з тим, базові умови розвитку залишаються багато в чому колишніми, що дозволяє, ґрунтуючись на сценарних стратегічних перспективах, прорахувати можливі шляхи реалізації поставлених стратегічних цілей та завдань. Поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів реалізації стратегії в накладенні на час її реалізації призводить до деревовидного характеру шляхів бачення досягнення стратегічної мети розвитку Теплицької територіальної громади до 2028 року.

У теорії стратегічного управління такий підхід прийнято називати сценарним [38]. Традиційно, розробляючи сценарії, розглядають три головних сценарії розвитку:

а) песимістичний – діє більшість зовнішніх загроз, багато внутрішніх проблем, і ці загрози, протиріччя і катаклізми, можуть погіршити або зберегти ситуацію в майбутньому;

б) реалістичний – зовнішні можливості та загрози, які виникають,

компенсуються новими структурними змінами, з'являються нові можливості зростання на основі знову використаних традиційних методик;

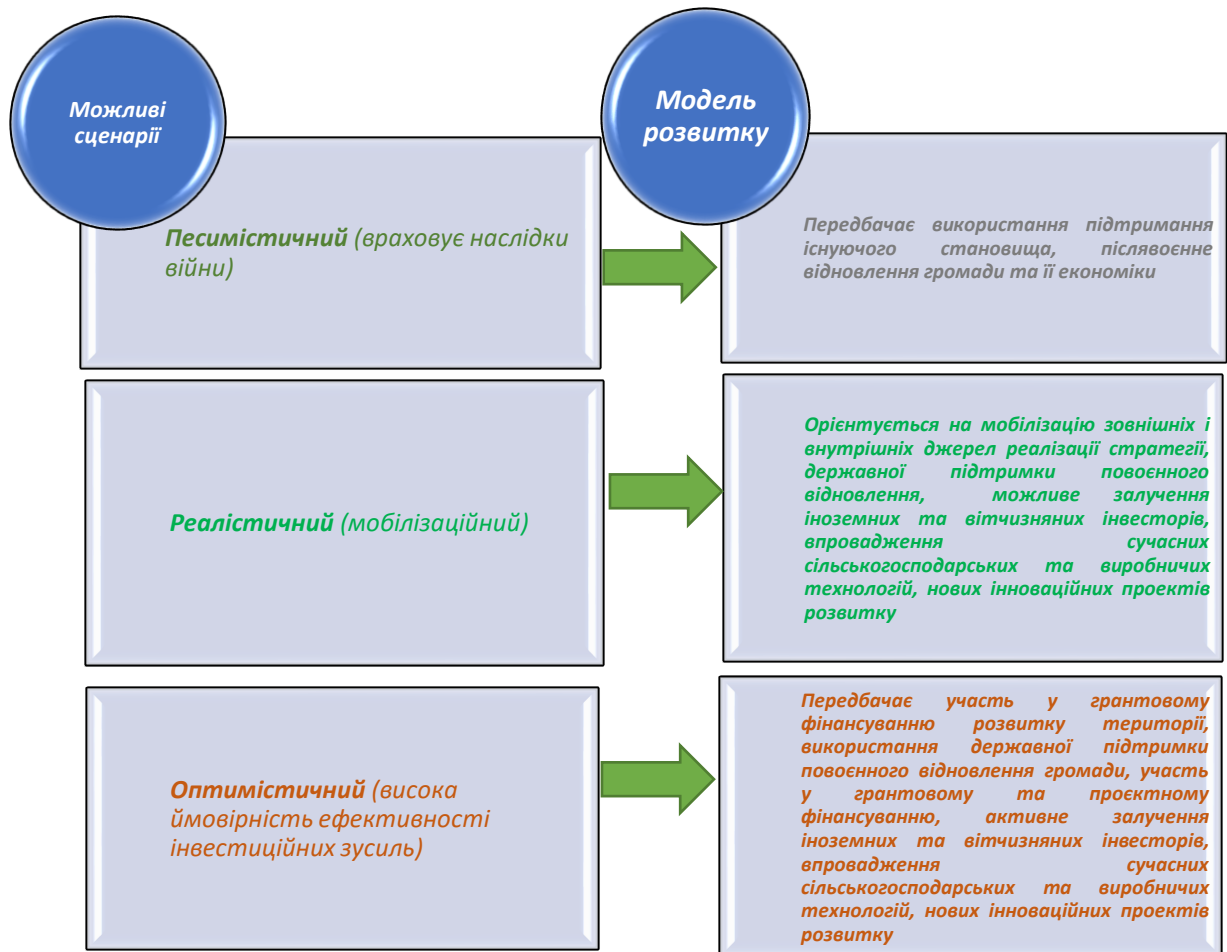

Рис. 3.2 Можливі сценарії реалізації розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади

Джерело: розробка автора

в) оптимістичний – планований ріст виконується по закладеній моделі на основі традиційних і новітніх методик.

Можливими сценаріями соціально-економічного розвитку Теплицької територіальної громади до 2028 року є (рис. 3.2).

Як видно з рис. 3.1 у стратегії розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади розглядаються три вищевикладених варіанти з певними корективами в оптимістичну сторону. Таке коригування закладається як в самій назві, так і в методах їх реалізації.

Песимістичний (враховує наслідки війни) – підтримання існуючого

становища в умовах війни та післявоєнне відновлення громади та її економіки.

Реалістичний (мобілізаційний) – мобілізація зовнішніх і внутрішніх джерел реалізації стратегії, державної підтримки повоєнного відновлення, можливе залучення іноземних та вітчизняних інвесторів, впровадження сучасних сільськогосподарських та виробничих технологій, нових інноваційних проектів розвитку.

Оптимістичний (висока ймовірність ефективності інвестиційних зусиль) – участь у грантовому та проектному фінансуванню розвитку території, використання державної підтримки повоєнного відновлення громади, активне залучення іноземних та вітчизняних інвесторів, впровадження сучасних сільськогосподарських та виробничих технологій, нових інноваційних проектів розвитку.

Інерційний сценарій розвитку Теплицької територіальної громади передбачає використання наявного потенціалу території з урахуванням відновлення розвитку громади та незначного зростання, що відповідає зростанню на 1-2% у рік (для ТГ – ВРП). Основою соціально-економічного розвитку громади будуть традиційні види економічної діяльності та підприємництва. Теплицька територіальна громада розвивається як територія, що характеризується переважно агропромисловою економікою. Підприємства базових галузей в основному спрямовані на підтримку досягнутого рівня розвитку. Вони здійснюють заходи, які забезпечують підвищення якості послуг та продукції, що випускається, і зниження витрат на базі нових енерго- та ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій. Органи місцевого самоврядування будуть використовувати чинні механізми планування та організації власної діяльності, реагуючи на поточні проблеми, які вирішуватимуться в короткостроковій перспективі бюджетного планування (1 рік), а також шляхом прийняття коротко- та середньострокових програм (1-5 років). Ефективною буде участь у національних проектах, обласних програмах та використання виділених на їх реалізацію фінансових ресурсів.

Особливість цього сценарію полягає в тому, що при значній частці малого

бізнесу в економіці, його внесок у розвиток громади буде залишатися на колишньому рівні.

Реалістичний, мобілізаційний та інноваційний сценарій розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади - передбачає повну реалізацію проектів і програм Стратегії розвитку громади, політичну і соціальну стабільність, вдалий менеджмент, моніторинг, оновлення проєктів. Відповідно до цього сценарію більш активно включається у систему вітчизняних та регіональних товарних, інформаційних, фінансових та культурних обмінів як територія для розвитку відповідної агропромислової інфраструктури та розміщення нових інноваційних виробництв. Програми розвитку малого і середнього бізнесу мають стати каталізатором зміни співвідношення «аграрної продукції -переробки» на користь власного виробництва. Цей сценарій передбачає використання зростаючого потенціалу території, з урахуванням росту, який відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни в 3-4% на рік (для ТГ– ВРП).

Вказаний сценарій є базовим для реалізації цієї Стратегії.

Лева частина пріоритетів у «дереві цілей та пріоритетів» розвитку громади повинна не тільки покрити поточні соціальні потреби, але й забезпечити суттєве зростання добробуту жителів громади.

Оптимістичний сценарій з високою ймовірністю ефективності інвестиційних зусиль передбачає, що громада буде активно включатися в систему міжрегіонального та міжнародного розподілу праці з урахуванням заявлених власних пріоритетів та інтересів, буде відбуватися реалізація інноваційних проектів і програм, структурна перебудова економіки громади. Відбуватимуться глибокі реформи, внутрішні ресурси активізують зростання системи і сприяють «притягуванню» нових, більш значних ресурсів, здійсниться впровадження моделі «SMART-управління» громадою з додатковим «прискорювачем» інноваційного розвитку підприємств у форматі «INDUSTRY 4.0». Сутність інноваційного сценарію розвитку буде полягати:

– в економічній спеціалізації території (агропромислової, туристичної

сервісної);

– в активному проникненні на вітчизняні, регіональні та європейські ринки.

Передбачається інтенсивний розвиток інноваційних видів економічної діяльності, комплексна модернізація основних фондів підприємств громади і поступовий перехід виробництва на новий технологічний рівень.

Такий сценарій передбачає використання різко зростаючого потенціалу території з урахуванням зростання, який відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни на 5-10% на рік (для ТГ- ВРП).

Цей сценарій є **перспективним** для реалізації цієї Стратегії.

Масштабність і складність цілей і завдань, які необхідно вирішити в процесі реалізації Стратегічних пріоритетів економічного та соціального розвитку Теплицької територіальної громади до 2028р., обумовлюють поетапне їх вирішення. Певні часові рамки на реалізацію стратегії розвитку формують і можливі сценарії майбутнього розвитку громади. Виходячи з цих основоположних умов для досягнення планованих завдань необхідно пройти такі етапи (рис. 3.3):

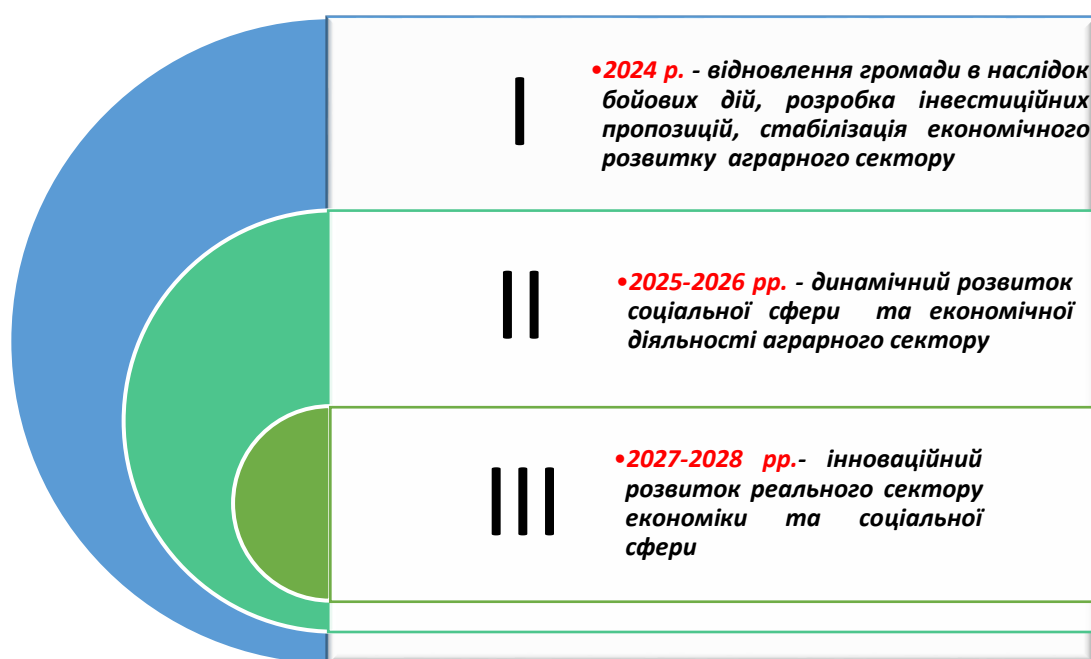

Рис. 3.3 Етапи реалізації Стратегії Теплицької територіальної громади

Джерело: розробка автора

У відповідності з цими етапами реалізується послідовне досягнення поставлених цілей пріоритетних напрямків і запланованих рівнів індикативних показників.

3.3. Індикатори розвитку підприємницького середовища громади

У відповідності з етапами та сценаріями реалізації розвитку підприємницького середовища виконується послідовне досягнення поставлених цілей пріоритетних напрямків і запланованих рівнів індикативних показників. Цільовими індикаторами Стратегії економічного та соціального розвитку Теплицької територіальної громади визначені певні показники, що характеризують стан ключових сфер життєдіяльності громади відповідно до пріоритетів її розвитку (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Цільові індикатори програми підтримки підприємницького середовища
Теплицької територіальної громаді

Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2022 році	Середньо річний темп приросту (%)	Прогнозне значення показника у 2028 році
1	2	3	4	5
Обсяг надходжень до бюджету ТГ				
Доходи бюджету	тис. грн.	69 359,848	1,08	73105,280
Податок на доходи фізичних осіб	тис. грн.	10 774,037	1,10	11366,609
Створення ефективного економічного простору				
Кількість юридичних осіб	одиниць	43	1	48
Кількість фізичних осіб підприємців	одиниць	264	3	280
Створення нових підприємств з переробки сільськогосподарської продукції	одиниць	-	-	2
Створення сільськогосподарських кооперативів	одиниць	-	-	2

продовження табл. 3.1

Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2022 році	Середньо річний темп приросту (%)	Прогнозне значення показника у 2028 році
1	2	3	4	5
Соціально – гуманітарний розвиток та створення комфортних умов для життя				
Будівництво міні стадіонів зі штучним покриттям	одиниць	-	-	3
Будівництво локальних станцій очистки питної води (бювети)	одиниць	-	-	5
Реконструкція та будівництво систем водопостачання із застосуванням новітніх технологій і обладнання	км	2	100	10
Залучення інвестицій				
Капітальні інвестиції	млн. грн	-	-	50,0
Загальні обсяги прямих іноземних інвестицій	млн. дол. США	-	-	30,0
Усунення збитків від ведення воєнних дій	млн. грн	-	-	5,0
Створення нових робочих міст	кількість	-	5	25
Розвиток інфраструктури				
Зниження витрат громади на використання енергоресурсів	%	2,0	0,4	4,0
Питома вага коштів місцевого бюджету, спрямована на благоустрій в житлово-комунальному господарстві	%	5,2	0,5	7,7
Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня	грн.	48 665	1,5	52315
Завантаженість дошкільних навчальних закладів	дітей на 100 місць	60	3	75
Кількість одержувачів соціальних послуг за рахунок бюджету громади	сімей	76	2	86
Охоплення населення телекомунікаційними послугами	%	56	5	81

продовження табл. 3.1

Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2022 році	Середньо річний темп приросту (%)	Прогнозне значення показника у 2028 році
1	2	3	4	5
Розвиток туризму				
Формування мапи туристичних об'єктів.	-	-	-	1
Проведення фестивальних подій в населених пунктах громади	кількість	-	-	4
Створення зелених сільських туристичних маршрутів	кількість	-	-	2

У табл. 3.1. початкове значення кожного індикатора зазначено на 2022 рік. Індикатори згруповані за пріоритетними напрямками розвитку громади. В основі більшості наведених індикаторів лежать методики розрахунків державних органів статистики, частина індикаторів складалась за рекомендаціями фахівців цільових робочих груп. Поетапні порогові значення індикаторів у 2028 році були визначені на основі вивчення динаміки відповідних показників експертів.

Висновки до 3 розділу.

В результаті виконаної роботи можна зробити такі висновки:

1. Підсумки SWOT-аналізу Теплицької територіальної громади дозволили розробити рекомендації з підтримки сильних сторін розвитку підприємницького середовища громади, зменшення впливу слабких сторін і зниження впливу виявлених загроз. Запропоновано 8 основних напрямів розвитку підприємницького середовища громади.

2. Розвиток підприємницького середовища був із пріоритетами розвитку громади. Нами виділено наступні 5 пріоритетів розвитку: створення ефективного економічного простору; соціально – гуманітарний розвиток та

створення комфортних умов для життя в громаді; залучення інвестицій; розвиток інфраструктури; розвиток туризму.

3. По кожному з пріоритетів розроблено стратегічні, операційні цілі та завдання розвитку підприємницького середовища. Виконання стратегічних, операційних цілей та завдань буде формувати план конкретних дій та проєктів щодо виконання основної мети першого пріоритетного напрямку стратегії розвитку Теплицької територіальної громади.

У роботі розроблені можливі сценарії реалізації розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади: оптимістичний – планований ріст виконується по закладеній моделі на основі традиційних і новітніх методик; песимістичний (враховує наслідки війни) – підтримання існуючого становища в умовах війни та післявоєнне відновлення громади та її економіки; реалістичний (мобілізаційний) – мобілізація зовнішніх і внутрішніх джерел реалізації стратегії, державної підтримки повоєнного відновлення, можливе залучення іноземних та вітчизняних інвесторів, впровадження сучасних сільськогосподарських та виробничих технологій, нових інноваційних проєктів розвитку.

4. Реалістичний, мобілізаційний та інноваційний сценарій розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади - передбачає повну реалізацію проєктів і програм Стратегії розвитку громади, політичну і соціальну стабільність, вдалий менеджмент, моніторинг, оновлення проєктів. Відповідно до цього сценарію більш активно включається у систему вітчизняних та регіональних товарних, інформаційних, фінансових та культурних обмінів як територія для розвитку відповідної агропромислової інфраструктури та розміщення нових інноваційних виробництв. Програми розвитку малого і середнього бізнесу мають стати каталізатором зміни співвідношення «аграрної продукції - переробки» на користь власного виробництва. Цей сценарій передбачає використання зростаючого потенціалу території, з урахуванням росту, який відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни в 3-4% на рік (для ТГ – ВРП). Вказаний сценарій є базовим для реалізації цієї Стратегії.

5. У відповідності з етапами та сценаріями реалізації розвитку підприємницького середовища розроблені цільові індикатори, що характеризують стан ключових сфер життєдіяльності громади відповідно до пріоритетів її розвитку.

ВИСНОВКИ

В результаті виконаної роботи можна зробити такі висновки:

1. У першому підрозділу роботи наведене поняття програми підтримки підприємницького середовища громади для збалансованого розвитку територій в контексті національної безпеки України. Розкрито зміст концепції державної політики підтримки діяльності та розвитку малого підприємництва. Наведено основні принципи та пріоритети державної політики підтримки діяльності малого підприємництва.

2. Дано оцінку основних напрямів стимулювання активізації діяльності малого підприємництва до вирішення актуальних проблем місцевого економічного розвитку.

3. Теплицька сільська територіальна громада сформована однією з перших на Одещині. Громада має дуже вигідне географічне розташування. Територія Теплицької громади розташована у південній частини Одеської області. Вона географічно відноситься до Південної Бессарабії та розкинулась на просторах Причорноморської низовини. Громада має достатні мінеральні ресурси (чорнозем, річку Когильник, мінеральні джерела). Загальна площа господарської території по громаді складає 26473 га, в т.ч. сільгоспугіддя – 23889 га, багаторічні насадження – 244 га (сади – 129 га, виноградники – 115 га), загальна площа ріллі 18808 га (с. Теплиця - 3029 га, с. Садове - 3421 га, с. Мирнопілля - 6342 га, с. Веселий Кут - 3140 га, с. Роща - 2876 га).

4. Сільське господарство – це основний виробничий потенціал Теплицької громади. Доля сільгосппродукції в загальному обсязі валової продукції складає майже 98 %. Сільськогосподарські підприємства та господарства населення громади займаються рослинництвом, тваринництвом та власною переробкою сільгосппродукції. Більшість підприємств займається вирощуванням зернових культур (151 з 163, основні культури - пшениця озима, ячмінь озимий, кукурудза, сорго, соняшник, ріпак озимий, просо), також підприємства займаються вирощуванням грецького горіха, винограду і фруктів. Електропостачання в

населених пунктах громади забезпечують 28 електричних підстанцій, в т.ч. в с. Теплиця – 6, в с. Мирнопілля - 7, в с. Веселий Кут – 7, в с. Садове – 6, в с. Роща – 2. Технічний стан електропідстанцій задовільний, обслуговування обладнання здійснює Арцизький АРСМ. На території Теплицької територіальної громади відсутня газифікація населених пунктів, що значно ускладнює проблеми із забезпеченням електроенергією населення та виробництва, а також із забезпечення населення теплом. Теплицька територіальна громада має достатній трудовий потенціал. Головним джерелом доходів для багатьох мешканців є зайнятість в сільськогосподарському секторі, такому як вирощування овочів, фруктів у теплицях та городництво. Ці галузі забезпечують робочі місця та простори для розвитку агробізнесу. Однак, наявні також можливості для розвитку інших галузей економіки, зокрема малих та середніх підприємств у сфері послуг, торгівлі та туризму. Розташування громади, близькість до транспортних магістралей й сприятлива інфраструктура можуть сприяти підприємницькій діяльності та привертати інвестиції.

5. Підсумки SWOT-аналізу Теплицької територіальної громади дозволили розробити рекомендації з підтримки сильних сторін розвитку підприємницького середовища громади, зменшення впливу слабких сторін і зниження впливу виявлених загроз. Запропоновано 8 основних напрямів розвитку підприємницького середовища громади.

6. Розвиток підприємницького середовища був із пріоритетами розвитку громади. Нами виділено наступні 5 пріоритетів розвитку: створення ефективного економічного простору; соціально – гуманітарний розвиток та створення комфортних умов для життя в громаді; залучення інвестицій; розвиток інфраструктури; розвиток туризму. По кожному з пріоритетів розроблено стратегічні, операційні цілі та завдання розвитку підприємницького середовища. Виконання стратегічних, операційних цілей та завдань буде формувати план конкретних дій та проектів щодо виконання основної мети першого пріоритетного напрямку стратегії розвитку Теплицької територіальної громади.

7. У роботі розроблені можливі сценарії реалізації розвитку

підприємницького середовища Теплицької територіальної громади: оптимістичний – планований ріст виконується по закладеній моделі на основі традиційних і новітніх методик; песимістичний (враховує наслідки війни) – підтримання існуючого становища в умовах війни та післявоєнне відновлення громади та її економіки; реалістичний (мобілізаційний) – мобілізація зовнішніх і внутрішніх джерел реалізації стратегії, державної підтримки повоєнного відновлення, можливе залучення іноземних та вітчизняних інвесторів, впровадження сучасних сільськогосподарських та виробничих технологій, нових інноваційних проектів розвитку.

Реалістичний, мобілізаційний та інноваційний сценарій розвитку підприємницького середовища Теплицької територіальної громади - передбачає повну реалізацію проектів і програм Стратегії розвитку громади, політичну і соціальну стабільність, вдалий менеджмент, моніторинг, оновлення проектів. Відповідно до цього сценарію більш активно включається у систему вітчизняних та регіональних товарних, інформаційних, фінансових та культурних обмінів як територія для розвитку відповідної агропромислової інфраструктури та розміщення нових інноваційних виробництв. Програми розвитку малого і середнього бізнесу мають стати каталізатором зміни співвідношення «аграрної продукції - переробки» на користь власного виробництва. Цей сценарій передбачає використання зростаючого потенціалу території, з урахуванням росту, який відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни в 3-4% на рік (для ТГ– ВРП). Вказаний сценарій є базовим для реалізації цієї Стратегії.

8. У відповідності з етапами та сценаріями реалізації розвитку підприємницького середовища розроблені цільові індикатори, що характеризують стан ключових сфер життєдіяльності громади відповідно до пріоритетів її розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки від 05.08.2020р. № 695-2020-п. Офіційний сайт Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 31.10.2023р.)
2. Сментина Н. В. Методи, інструменти та механізми управління збалансованим розвитком територіальних систем. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 20. С. 30-34. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/20_2017/8.pdf (дата звернення 31.10.2023р.)
3. Сментина Н. В. Методи, інструменти та механізми управління збалансованим розвитком територіальних систем. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 20. С. 30-34. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/20_2017/8.pdf (дата звернення 31.10.2023р.)
4. Сментина Н. В., Доброва Н. В. Інструменти активізації підприємницького середовища на мезорівні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. Острог : вид-во НаУОА, 2019. № 12(40). С. 35-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2019_12_7 (дата звернення 31.10.2023р.)
5. Сментина Н. В., Доброва Н. В. Інструменти активізації підприємницького середовища на мезорівні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. Острог : вид-во НаУОА, 2019. № 12(40). С. 35-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2019_12_7
6. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України № 722/2019 від 30.09.2019р. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2019_2_7 (дата звернення 31.10.2023р.)
7. Сталий розвиток. Всеукраїнська громадська організація природоохоронного спрямування «Жива планета». URL: <http://www.zhiva-planeta.org.ua/diyalnist/staluy-rozvtok.html> (дата звернення 31.10.2023р.)
8. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року : Проект Закону

України від 07.08.2018р. № 9015 URL:
<https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A> (дата звернення 31.10.2023р.)

9. Цілі сталого розвитку - Україна 2019. Моніторинговий звіт. Державна служба статистики України. URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/ukr/st_rozv/publ/SDGs-Monitoring_Report_v08_24.09.2019.pdf (дата звернення 31.10.2023р.)

10. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1566> (дата звернення 31.10.2023р.)

11. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади 2023 р. Міністерство відновлення розвитку громад, територій та інфраструктури України. Офіційний сайт реформи децентралізації влади. URL:
https://decentralization.ua/uploads/library/file/871/Моніторинг_01.10.2023.pdf
 (дата звернення 31.10.2023р.)

12. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014р. № 333-р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 30.10.2023р.)

13. Про затвердження Стратегії розвитку Одеської області на період 2021-2027 років : Рішення Одеської обласної ради від 03 березня 2020р. №1228-VII. URL:
<https://oda.od.gov.ua/odeshhyna/soczialno-ekonomichnyj-ta-kulturnyj-rozvytok/strategichni-plany-dij-ta-programy-rozvytku/strategiya-regionalnogo-rozvytku/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky/> (дата звернення 31.10.2023р.)

14. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року (від 21 грудня 2015 року № 32-VII. URL:
<https://scholar.google.com/scholar?cluster=16055454138208204021&hl=en&oi=scholar>
 olarr (дата звернення 31.10.2023р.)

15. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 31.10.2023р.)
16. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 31.10.2023р.)
17. Офіційний сайт Теплицької територіальної громади <https://teplitska-gromada.org.ua> (дата звернення 31.10.2023р.)
18. Берегой Т. А. Агентство регіонального розвитку як механізм управління розвитком регіону на засадах демократичного врядування, дис. ... кандидата наук з держ. управління: 25.00. Одеса, 2008. 250 с.
19. Єрохін С. А. Основні засади формування стратегій соціально-економічного розвитку України. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 12. С. 18 - 29
20. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія. Київ : НІСД, 2009. 336 с.
21. Лаврів Л. А. Оцінювання методичного забезпечення стратегічного планування в Україні. *Наука молода*. 2008. № 9. С. 39- 42.
22. Козлова Л. В. Науково-методичні підходи щодо підвищення ефективності управління соціально-економічним розвитком регіону, дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.05 Людмила Вікторівна Козлова. Донецьк. 2013. 218 с.
23. Брусак Р. Л. Стратегічне планування в управлінні розвитком території. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. 173 с.
24. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23 березня 2000 р. № 1602-III *Відомості ВРУ*, 2000. № 25. 195с.
25. Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку : Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України № 224 від 29 липня 2002 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення 31.10.2023р.)
26. Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів

заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів : Постанова Кабінету Міністрів України 932 від 11 листопада 2015 р. № URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-п>. (дата звернення 31.10.2023р.)

27. Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації : наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 № 79. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16/paran13#n13>. (дата звернення 31.10.2023р.)

28. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року. Одеса : ТЕС, 2013. 79 с.

29. Хомич Л. В. Стратегія регіонального розвитку і планування території. *Стратегічні пріоритети*. №4 (5). 2007 р. С. 142-149.

30. Карпов Володимир, Бойко Надія Розробка стратегії економічного і соціального розвитку Маяківської громади. *Науковий вісник ОНЕУ*. № 5-6 (282-283). 2021. С. 83-90

31. Карпов В. А, Ковальов А. І. та ін. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року Одеса: ТЕК, 2013. URL: <http://omr.gov.ua/ru/acts/council/50042/> (дата звернення 31.10.2023р.)

32. Карпов В. А., Кучеренка В. Р. Стратегії розвитку комунального сектору міського господарства. Одеса : ОНЕУ, 2009. 211 с.

33. Стратегічне планування збалансованого розвитку міста Чорноморськ до 2025 року. / за ред.. А. І.Ковальова. Київ : ФОП Гуляєва В.М., 2018. 95 с.

34. Стратегічне планування збалансованого розвитку міста Подільськ до 2025 року./за ред.. А.І.Ковальова. Київ : ФОП Гуляєва В.М., 2018. 85 с.

35. Моделювання соціально-економічного розвитку мезосистем в умовах децентралізації. Київ : ФОП Гуляєва В.М., 2019. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9491>. (дата звернення

31.10.2023р.)

36. Карпов В. А. Початкові умови створення та стратегічні напрями розвитку Роздільнянської об'єднаної територіальної громади. *Науковий вісник* № 6 (269), 2019. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2019/269/pdf/53-67.pdf> (дата звернення 31.10.2023р.)

37. Інструментарій місцевого економічного розвитку: теорія, методологія, практика: монографія / [Ковальов А. І., Корольова Т. С., Сментина Н. В., Павлова Т. В., Карпов В. А., Фіалковська А. А., Котова І. М.]; за заг. ред. А. І. Ковальова. Київ : ФОП Гуляєва В.М., 2021. 413 с. URL: <https://doi.org/10.33987/978-617-7901-33-3> . (дата звернення 31.10.2023р.)

Додатки

Додаток А

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань громади за першим пріоритетом - **Створення ефективного економічного простору**

Стратегічна ціль	СЦ1. Підтримка власного виробника
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1	2
1. Сприяння розвитку аграрного бізнесу в громаді.	1.1. Сприяння створенню нових підприємств з переробки сільськогосподарської продукції. 1.2. Підтримка збереження та поступового збільшення виробництва тваринницької продукції. 1.3. Стимулювання підприємців громади до створення та розвитку бізнесу в сфері овочівництва (тепличні господарства), садівництва та виноградарства.
Стратегічна ціль	СЦ2. Зростання сільськогосподарського сектору громади
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1. Розширення агропромислового бізнесу	1.1. Знаходження нових ринків для продажу сільськогосподарської продукції. 1.2. Підтримка формування структур розвитку експорту сільськогосподарських товарів. 1.3. Підтримка малого та середнього бізнесу в сфері надання послуг населенню громади.
2. Використання новітніх технологій	2.1. Впровадження нових технологій у вирощуванні рослин, оптимізація системи зрошення та дренажу, впровадження сучасних методів контролю якості продукції. 2.2. Впровадження новітніх технологій, автоматизація процесів вирощування та збору агрокультур. 2.3. Застосування екологічно чистих методів вирощування, раціональне використання ресурсів та органічне землеробство.
Стратегічна ціль	СЦ3. Підтримка кооперативного руху
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1. Стимулювання створення кооперативів із переробки сільськогосподарської продукції	3.1. Сприяння створенню на території громади сільськогосподарських кооперативів. 3.2. Розповсюдження інноваційних підходів у сфері розвитку сільськогосподарських переробних кооперативів (виробництво та переробка сільськогосподарської продукції).
2. Стимулювання створення кооперативів щодо реалізації сільськогосподарської продукції	2.1. Пошук партнерів зі збуту сільськогосподарської продукції на основі спільних кооперативів та інших форм кооперації 2.2. Сприяння створенню збутових кооперативів

Додаток Б

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань громади за другим пріоритетом - **Соціально – гуманітарний розвиток та створення комфортних умов для життя мешканців громади**

Стратегічна ціль	СЦ4.Соціально – гуманітарний розвиток громади
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1	2
1. Розвиток сучасної освіти	1.1. Формування сучасної мережі закладів загальної середньої освіти, поліпшення матеріально-технічної бази закладів освіти. 1.2. Забезпечення якісного дошкільного розвитку для всіх дітей. 1.3. Створення умов рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами. 1.4. Підтримка учнівської молоді та сприяння їх подальшому розвитку. 1.5. Сприяння розвитку професійної освіти.
2.Розвиток культури	2.1.Модернізація закладів культури та мистецтва. 2.2. Вжити заходів щодо збереження історичних місць та артефактів. 2.3. Активне використання пам'яток культури у пропагуванні історії та пам'яті розвитку території громади. 2.4.Збереження і примноження національного скарбу-фольклору та історично-культурної спадщини. 2.5.Реалізація заходів, спрямованих на підтримку системи естетичного виховання дітей та молоді. 2.6.Створення умов для розвитку самодіяльної народної творчості, підтримка творчих колективів, збереження культурних традицій.
3.Розвиток здорового способу життя	3.1.Створення розвиненої інфраструктури для заняття спортом і активного відпочинку населення. 3.2.Створення умов щодо доступності заняттям масовим спортом на спортивних об'єктах. 3.3.Реконструкція існуючих спортивних споруд. 3.4.Будівництво спортзалу за адресою: Одеська область, Болградський район, с. Теплиця, вул. Центральна, 151А. 3.5.Будівництво міні стадіонів зі штучним покриттям в с. Теплиця, с. Мирнопілля та с. Веселий Кут.
4.Залучення до занять фізичною культурою та спортом різних верств населення	4.1.Проведення спортивних змагань різних рівнів та залучення до занять фізичною культурою та спортом різних верств населення. 4.2.Залучення широких верств населення в масовий спорт, популяризація здорового способу життя. 4.3.Розвиток дитячо-юнацького спорту.

Стратегічна ціль	СЦ5. Соціальний та медичний захист жителів громади
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1. Соціальний захист та надання соціальних послуг	1.1. Забезпечення соціальними послугами нужденних верств населення громади. 1.2. Здійснення соціального захисту відповідних верств населення. 1.3. Розвиток сімейних форм виховання.
2. Міцне здоров'я кожному	2.1. Сприяння розвитку сімейної медицини в громаді. 2.2. Доступні та якісні медичні послуги. 2.3. Фінансова підтримка медичних закладів, розташованих на території громади.
Стратегічна ціль	СЦ6. Створення комфортних умов для життя мешканців громади
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1. Розвиток комунальних послуг для населення	1.1. Реконструкція та будівництво систем водопостачання із застосуванням новітніх технологій і обладнання. 1.2. Постійне оновлення застарілих мереж водопостачання. 1.3. Будівництво локальних станцій очистки питної води (бювети) в населених пунктах громади. 1.4. Постійне оновлення матеріально – технічної бази комунальних підприємств громади.
2. Благоустрій населених пунктів	2.1. Створення паркових зон відпочинку, безпечних дитячих майданчиків, облаштування тротуарів. 2.2. Постійне оновлення вуличного освітлення в населених пунктах громади. 2.3. Облаштування та підтримка на належному рівні пасажирських зупинок у населених пунктах громади
3. Формування екосвідомості громадян	3.1. Впровадження в населених пунктах громади нових потужностей з утилізації твердих побутових відходів. 3.2. Впровадження програми збереження тепла в будівлях та об'єктах соціальної інфраструктури громади 3.3. Формування проектів термо-модернізації житла із залученням еко-компаній, інших джерел фінансування

Додаток В

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань громади за третім пріоритетом - **Залучення інвестицій.**

Стратегічна ціль	СЦ7. Створення конкурентоспроможної економіки громади
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1	2
1. Відновлення економіки громади	1.1. Розробка плану воєнного та післявоєнного відновлення економіки громади

	1.2. Створення умов для формування та динамічного розвитку підприємництва (переробки сільгосппродукції, туристичного, транспортного, торгового, тощо). 1.3. Поліпшення умов надання адміністративних послуг 1.4. Створення спеціального порталу (у рамках сайту громади) для підприємців з метою захисту їх бізнесу.
2. Структурна перебудова економіки громади	2.1. Підтримка розвитку підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, розгортання овочівницького та садового підприємництва, виноградарства, виробництва харчових продуктів. 2.3. Місцева влада має створити стимули для існуючих підприємств, забезпечуючи прозорість та спрощення процедур реєстрації бізнесу та отримання дозволів, у тому числі розширюючи надання послуг бізнесу через електронні комунікації. 2.3. Місцева влада також буде в межах своєї компетенції забезпечувати зниження місцевих тарифів та інших зборів на початковій стадії розвитку бізнесу та лобіювати створення сприятливого податкового режиму для розвитку бізнесу 2.4. Окрім того, місцева влада докладатиме зусиль для забезпечення прозорості та законності діяльності контролюючих органів на території територіальної громади. 2.5. Місцева влада запроваджуватиме нові формати спілкування з підприємцями з актуальних проблем розвитку бізнесу.
Стратегічна ціль	СЦ8. Пошук інвесторів та фінансування програм економічного розвитку громади
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1. Формування бізнес-іміджу громади	1.1. Для залучення приватних інвестицій необхідно активізувати промоцію інвестиційних можливостей та переваг бізнесу у громаді 1.2. Формувати репутацію місцевої влади як надійного партнера у бізнес-спільноті. 1.3. Створення інвестиційних пропозицій (анкети інвестиційних майданчиків типу *GREENFIELD та *BROWNFIELD) з метою залучення інвесторів.
2. Просування бізнес-проектів громади	2.1. Мають бути розроблені промо-матеріали та визначені шляхи просування інвестиційних бізнес-проектів 2.2. Зусилля повинні бути сфокусовані у першу чергу на залученні сталих приватних інвестицій. Політика просторового планування розвитку економіки громади має бути спрямована на активний пошук нових можливостей для залучення інвестицій. Кожен приватний інвестор, який вирішив скористатися цими можливостями та інвестувати у економіку громади, має отримати постійну підтримку

	місцевої влади протягом усього інвестиційного процесу та подальший супровід інвестиційної діяльності 2.3.Участь керівництва та представників бізнесу громади в інвестиційних форумах, виставках, конференціях та семінарах з презентаційними матеріалами інвестиційних проєктів та програм.
Стратегічна ціль	СЦ9. Створення нових бізнесів та робочих місць
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1.Оновлення діючого бізнесу	1.1.Розробка місцевих програм підтримки бізнесу, оновлення інфраструктурних об'єктів
2. Створення нових бізнесів	2.1. Підтримка інвестиційних бізнес-проєктів по розвитку підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, розвитку овочівництва (тепличних господарств), птахохерм.
3.Створення нових робочих місць	3.1.Місцева влада спільно з роботодавцями має розробляти спеціальні програми, щоб зберегти місцеві висококваліфіковані кадри та залучати висококваліфікованих фахівців з інших міст (регіонів) 3.2. Слід заохочувати працевлаштування висококваліфікованих кадрів на місцевих підприємствах, щоб скоротити їх відтік за межі громади.

Додаток Г

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань громади за четвертим пріоритетом - **Розвиток інфраструктури.**

Стратегічна ціль	СЦ10. Удосконалення транспортної інфраструктури
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1	2
1.Поліпшення комунальної дорожньої мережі.	1.1. Здійснення поступового відновлення та динамічного розвитку комунальних доріг в населених пунктах громади. 1.2. Створення безпечних умов для комфортного руху по комунальним дорогам громади.
2.Підвищення якості надання транспортних послуг	2.1.Створення безпечного дорожнього сполучення між населеними пунктами громади (Поточний ремонт покриття автодороги загального користування місцевого значення О162337 на ділянці Мирнопілля – Арциз протяжністю 10 км; Поточний ремонт покриття автодороги С160201 Веселий Кут /Т-16-27/ – Садове (О160704) протяжністю 7,60 км.; Поточний ремонт

	покриття автодороги С160209 Роща - Веселий Кут /Т-16-27/ протяжністю 9,50 км) на основі софінансування з державного та обласного бюджетів. 2.2. Підтримка приватного інвестування в розвиток транспортної інфраструктури для якісного надання пасажирських перевезень.
Стратегічна ціль	СЦ11. Енергозбереження
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1	2
1. Поступовий перехід до альтернативних джерел енергії у її виробничому та побутовому споживанні	1.1.Будівництво об'єктів альтернативної електроенергетики (сонячної електростанції, встановлення сонячних батареї, вітрогенераторів, побутових сонячних колекторів та панелей). 1.2.Популяризація та встановлення сучасних побутових та загального користування котлів, печей, печей-камінів, використання пелітів. 1.3. Впровадження енергозберігаючих технологій в дошкільних навчальних закладах, загальноосвітніх школах, в адміністративних будівлях.
Стратегічна ціль	СЦ12. Розвиток цифрової трансформації
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1	2
1.Впровадження інформаційних технологій	1.1.Забезпечення доступності Інтернету. 1.2.Сприяння поширенню мережі Інтернету. 1.3.Покращення якості надання адміністративних послуг на основі впровадження електронних сервісів. 1.4. Підвищення рівня прозорості та відкритості влади до громадянина та бізнесу за допомогою впровадження інформаційних технологій.

Додаток Д

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань громади за п'ятим пріоритетом - **Розвиток туризму**

Стратегічна ціль	СЦ13. Розвиток туристичної інфраструктури
Операційні цілі (ОЦ)	Завдання
1	2

2. Підвищення якості туристичного продукту	1.1. Формування мапи туристичних об'єктів. 1.2. Виготовлення та розміщення елементів означення населених пунктів, вулиць, туристичних об'єктів. 2.3. Формування мобільних додатків та баз даних туристичних об'єктів. 2.4. Розроблення календаря фестивальних подій.
3. Розвиток туристичної інфраструктури	2.1. Облаштування дорожньої інфраструктури коло об'єктів туристичної інфраструктури. 2.2. Створення публічних просторів багатофункціонального призначення. 2.3. Створення умов для розвитку зеленого туризму (впровадження агротуризму та розвиток зелених сільських туристичних маршрутів, створення і розвиток рибного господарства (приватний або промисловий лов риби та інших водних живих ресурсів), реконструкція пам'яток архітектури, створення етнографічного музею, відродження ремесел та майстерень, виробництво фіточаїв).